

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ С.І. Сидоренко

« _____ » _____ 2021 р.

**ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»**

**Тема: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-
КУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ ТВОРІВ АГАТИ КРІСТІ В УКРАЇНСЬКИХ
ПЕРЕКЛАДАХ**

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ДЕМЧЕНКО КАРИНА ІГОРІВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент СІТКО АЛЛА ВАСИЛІВНА

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретичні засади відтворення національно-культурних елементів у детективному жанрі.....	8
1.1 Характеристика основних видів лексико-семантичних засобів відтворення специфіки детективного жанру.....	8
1.2. Використання перекладацьких трансформацій під час перекладу культурно-маркованої лексики у творах детективного жанру.....	31
Розділ 2. Методологія аналізу відтворення національно-культурної специфіки у творах детективного жанру.....	45
2.1. Методи дослідження лексичних одиниць з національно-культурною специфікою в англомовній детективній прозі.....	45
2.2. Методика дослідження відтворення національно-культурної специфіки у детективах.....	50
Розділ 3. Перекладацький аналіз відтворення культурно-маркованої лексики у творах Агати Крісті.....	57
3.1. Особливості перекладу лексики з національно-культурною специфікою у художньому творі «У готелі Бертрам».....	57
3.2. Передача національно-культурної специфіки у творі Агати Крісті «Вбивство у Східному Експресі» та його українському перекладі	67
Висновки	73
Список використаних джерел	78
Додатки	89
Додаток А.....	90
Додаток Б.....	91

Додаток В.....	92
Додаток Г.....	93
Додаток Д.....	94
Додаток Е.....	95

ВСТУП

Ще з давніх часів існування людини знаходилося в рамках її спільноти, частиною якої вона була. Звичаї, образ життя, мова та культура не виходили за її межі. І тільки зі століттями все це закарбовувалось у свідомості та знаходило своє відображення у культурній спадщині певного народу. Загальновідомим є той факт, що найбільшим відзеркаленням ментальності і світогляду народу вважається художня література. Адже саме вона передає інформацію, яка містить усі необхідні дані для подолання культурного бар'єру між різними етносами, а отже надає можливість зближення та розуміння один одного.

Важко переоцінити роль літератури в житті людини. Вона є основою духовно-гуманітарної складової будь-якого суспільства, визначаючи взаємодію між державними інститутами, регулюючи гуманітарно-освітній процес в цілому. Художній переклад допомагає зберегти національні традиції в культурі кожного народу, мовою якого він виконується. Саме художній переклад захищає мову від вторгнення сторонніх форм, котрі знищують чи замінюють національні форми. Лінгвісти мають різні погляди щодо національно-специфічної лексики, оскільки визначається ступінь впливу національно-культурного компонента на конотативне значення слова, з'ясовується його естетична функція та семантика слова, а також специфіка відзеркалення культурних явищ у мові. Завдяки спрямованості на загальнолюдські почуття і властиве будь-якому естетичне сприйняття, художня література краще піддається перекладу. Але у перекладачів виникають певні труднощі. Художній переклад є одним зі способів міжкультурної взаємодії, що знайомить читачів з літературою і культурою різних країн. Взаємодія культур передбачає, як наявність загальних елементів, так і існування розбіжностей, що і являє собою труднощі перекладу.

Значення комунікації між носіями різних мовних культур за допомогою творів художньої літератури надто складно переоцінити, саме тому ми потребуємо висококваліфікованих перекладачів, що здатні не лише передати оригінальний твір мовою перекладу, але й зберегти та адекватно передати національно-культурний елемент, закладений у творі автором.

Дана робота присвячена дослідженню лексико-семантичних засобів збереження національно-культурної специфіки творів Агати Крісті в українських перекладах. Творчість Агати Крісті широко відома не тільки в Англії, але і у всьому світі, представляючи собою зразок класичної художньої літератури. Інтерес представляє також використання автором засобів художньої виразності і переклад культурно-маркованої лексики при передачі культурологічних особливостей Англії. Все вище сказане зумовило актуальність даної роботи, яка полягає в потребі більш детального дослідження стилістичних засобів і культурно-маркованої лексики при перекладі для того, щоб читач зміг зануритися в іншомовну культуру і стикнутися з її фоновими знаннями.

Актуальність даної роботи зумовлена необхідністю більш детального і глибокого дослідження культурно-маркованої лексики у художній літературі та її перекладу, адже вона відображає сутність культури нації, а в новітній час глобалізації і розширення кордонів, є необхідними порозуміння та толерантність. Цього можна досягти лише знанням і розумінням ментальності народу, а така інформація дуже часто надається в художніх творах і передається мовними одиницями – реаліями.

Метою виконання дипломної роботи є виявлення сутності культурно-маркованої лексики, та визначення її функціонування в англійській художній літературі. Також метою є дослідження реалій британського суспільства в детективних творах Агати Крісті та в їх українських перекладах.

Виходячи з поставленої мети, можна сформулювати наступні **завдання**:

1. розглянути основні види лексико-семантичних засобів відтворення національно-культурної специфіки та визначити їх особливості;

2. дослідити роль перекладацьких трансформацій під час перекладу творів детективного жанру;
3. вивчити методи дослідження національно-культурних елементів англомовної детективної прози;
4. проаналізувати методику дослідження національно-культурних елементів англомовної детективної прози ;
5. визначити особливості перекладу культурно-маркованої лексики у художньому творі «У Готелі Бертрам»;
6. провести аналіз використання різних перекладацьких трансформацій у творі Агати Крісті «Вбивство у Східному Експресі».

Об'єктом дослідження виступають лексичні одиниці з національно-культурною специфікою у творах Агати Крісті та в їх українських перекладах.

Предметом дослідження є способи відтворення лексико-семантичних засобів національно-культурної специфіки англомовного художнього твору українською мовою.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань в даній роботі використані наступні методи дослідження:

– метод аналізу і синтезу теоретичного матеріалу присвяченого дослідженням в рамках обраної теми;

– кількісний метод обробки фактичного матеріалу. Цей метод умовно можна називати математичним. Елементи мовної структури, як і будь-якої системи знаків, характеризуються кількісною ознакою; інакше кажучи, одних елементів більше, інших менше, одні застосовуються рідко, інші часто, одні строго вишиковуються у великі ряди, інші весь час порушують логіку таких рядів тощо.

– описово-аналітичний метод, за допомогою якого був оброблений отриманий матеріал. Описовий метод застосовують для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів і частин «механізму» мови. Він вимагає точної характеристики фонем, морфем, слів, граматичних категорій і форм тощо. Кожен із цих елементів може і повинен розглядатися і формально, і семантично. Саме цей метод найбільш яскраво репрезентує зв'язок лінгвістики з потребами суспільства.

– мовностилістичний метод, використаний для пошуку і аналізу засобів художньої виразності художнього твору.

Перекладацький аналіз тексту детективного жанру проведено із використанням різних методів дослідження. Провідним методом даного дослідження є структурносемантичний аналіз. Задля з'ясування лексико-семантичного потенціалу розповіді використано метод лексико-семантичного аналізу. Метод стилістичного аналізу сприяє встановленню сукупності стилістичних засобів виразності, використаних для передавання сюжету, створення образів, концептів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у ретельному аналізі практичного підґрунтя фактичного матеріалу, отриманого при зіставленні текстів романів А. Крісті «У готелі Бертрам», а також «Вбивство у Східному Експресі» та їх перекладу українською мовою, при якому можна визначити загальні тенденції комплексного використання граматичних та лексичних перекладацьких трансформацій задля досягнення структурної еквівалентності та комунікативної адекватності текстів оригіналу та перекладу.

Теоретичне значення роботи визначається тим, що результати проведеного дослідження уточнюють поняття лексико-семантичних засобів збереження національно-культурної специфіки та способи їх відтворення на обраному матеріалі дослідження.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів в курсі лінгвокультурології, міжкультурної комунікації, теорії та практики перекладу, стилістики.

Матеріалом дослідження є твори Агати Крісті «At Bertram's Hotel», «Murder on the Orient Express» та їх переклади українською мовою «У готелі Бертрам», виконаний Євгеном Левченко, та «Вбивство у Східному Експресі», виконаний Андрієм Сметюхом. Під час написання роботи проаналізовано близько 100 реалій. Для аналізу у третьому розділі задіяно 35 прикладів з двох творів британської письменниці.

Апробація отриманих результатів. Результати досліджень, що включені до курсової роботи оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення», що відбулася в м.Одеса 23-24 квітня 2021р., а також на Міжнародній науково-практичній конференції “An Integrated Approach to Science Modernization: Methods, Models and Multidisciplinarity”, яка відбулася в м. Вінниця та м.Відень 24 вересня 2021 року.

Публікації. Результати дослідження опубліковані в двох тезах доповідей у матеріалах конференцій.

1.Демченко К.І. Збереження національно-культурної специфіки творів Агати Крісті в українських перекладах: матеріали міжнар. наук.-практичн. конф. (Одеса, 23–24 квітня 2021 р). Одеса, 2021. С. 144 .

2.Демченко К.І., Сітко А.В. Відтворення національно-культурних елементів у творах Агати Крісті: праці міжнар. наук.-практичн. конф. (Вінниця, Відень, 24 вересня 2021 р.). Вінниця, Відень, 2021. С. 236-239.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ

1.1. Характеристика основних видів лексико-семантичних засобів відтворення специфіки детективного жанру

Сучасне перекладознавство як наука, одним із завдань якої є встановлення принципів декодування та кодування вербального матеріалу при переході від однієї мовної картини світу до іншої, плідно використовує методи контрастивного дослідження. Добрим підґрунтям для проведення перекладознавчого аналізу є контрастивні дослідження (граматичні, прагматичні та стилістичні), адже навряд чи можна сумніватися в тому, що лінгвістика відіграє щонайважливішу роль у перекладознавстві [56, с. 172]. Важливою теоретичною основою дослідження лексико-семантичної системи мови є поняття національно-мовної картини світу, вивчення якої дає змогу виявити специфіку сприйняття дійсності відповідним етносом. Під національно-мовною картиною світу розуміють виражене засобами певної мови світовідчуття й світосприйняття етносу, вербалізовану інтерпретацію мовним соціумом навколишнього світу й себе самого в цьому світі [19, с. 2].

Національно-культурний компонент виявляється в ознаках, спричинених особливостями життя етнічної групи – носія мови, а також в ознаках, зумовлених різним сприйняттям дійсності представниками різноманітних народів. Національний менталітет стає підґрунтям національно-культурного компоненту – своєрідний, притаманний певному етносу спосіб сприйняття та пізнання світу, усвідомлення спільного походження, духовних і матеріальних цінностей, вірувань, звичаїв і

традицій порівняно з іншими етнічними групами. [15, с. 2]. Національна специфіка різною мірою виявляється в структурних компонентах значень слів. Національно-культурні особливості мовної системи виразно експлікуються на символічному рівні. Слова-символи посідають особливе місце в англійській та українській літературі, оскільки «відображають колективне світобачення, естетику та аксіологію народу й індивідуальну поетику автора, його художню практику в контексті культурно-історичної традиції». На думку І. В. Кононенко, лексичне значення слова, зокрема й прикметника, відбиває загальнолюдську, національну, соціумну, індивідуальну картину світу, отже – передає специфіку мовного типу [37, с.285].

Варто зазначити, що культура і мова виступають головними носіями комунікативної функції. У роботі В. фон Гумбольдта «Про відмінність будови людських мов і її вплив на духовний розвиток людського роду» йдеться про нерозривний зв'язок мови і культури. Наголошуючи на творчій природі мови як формі вираження національного духу, німецький філолог досліджував його в тісному зв'язку з культурним буттям народу. Мова, за Гумбольдтом, є не тільки інструментом, а й самою діяльністю духа. «У його структурі вже закладені притаманне тому чи іншому народу сприйняття навколишнього світу і стереотипи поведінки. Ці та інші чисто лінгвістичні чинники яскраво свідчать про наявність у кожного народу неповторного духовного світу» [21 с. 10]. Сам же вчений був, по суті, основоположником філософії мови як самостійної дисципліни і зробив великий внесок для подальшого вивчення зв'язку між мовою і культурою. Відома дослідниця Н. Ботвіна в своїх дослідженнях визначає, що «пізнання народу, його культури, його ментальності іншими народами може бути поверховим і глибинним, всебічним. Для глибинного пізнання народу необхідно знання його мови. У цьому випадку мова виконує функцію зв'язку між народами, за допомогою мови відбувається «переливання» духовних цінностей, транспортування їх іншими мовами, завдяки чому наша духовність стає органічною частиною духовності інших народів, а існування нашого народу стає з маловідомого у світі факту невід'ємним чинником світової цивілізації». [9, с. 127].

С. Флорин та С. Влахов зокрема, з приводу того, що собою представляє термін безеквівалентна лексика висловлюються так: «трапляється в багатьох авторів, які трактують його по-різному: як синонім «реалії», дещо ширше – як слова, відсутні в іншій культурі та в іншій мові, дещо вужче – як слова, характерні для нашої дійсності, і, нарешті, просто як неперекладні на іншу мову слова» [14, с. 41]. Отже вони все-таки відокремлюють термін «безеквівалентна лексика» від терміну «реалії», але вважають, що реалії входять в межі безеквівалентної лексики, як самостійна група слів. У цьому їх думка певною мірою збігається з думкою Р.П. Зорівчак.

Л.С.Бархударов дає таке визначення поняттю «реалії» - слова, що позначають предмети, поняття і ситуації, яких не існує в практичному досвіді людей, розмовляють іншою мовою, наприклад:

- a) страви національної кухні: muffit - здоба, кекс, борщ - borsch, toffee іриска.
- b) види народного одягу і взуття, танців: сарафан, вишиванка, pop – goes theweasel (англ. танець)
- c) види усної народної творчості: частушка - chastooshka, limerick - лимерик, жартівливий вірш з п'яти рядків, де дві перші римуються з останньої.
- d) слова і стійкі словосполучення, що позначають характерні тільки для даної країни, політичні установи і суспільні явища: Агітпункт, primaries - первинні вибори, caucus - збори комітету політичної партії для вироблення планів і рішень, purist - пурист, борець за чистоту моралі, прихильник очищення літературної мови.

Категорія реалій непроста і неоднозначна, вона вимагає особливого підходу при їх класифікації та перекладі. У реаліях найбільш наочно проявляється близькість між мовою і культурою: поява нових реалій в матеріальному і духовному житті і культурі суспільства веде до виникнення відповідних слів у мові. Відмінними ознаками реалій вважаються національна і історична забарвленість, а також зв'язок переважно з художньою літературою.

В свою чергу Т.А. Космеда вважає, що потрібно з'ясувати, як співвідносяться поняття безеквівалентна лексика, етнографізм та екзотизм. Етнографізм,

здебільшого, не належить до запозиченої лексики. Цей термін вживається для позначення явищ культури, традицій народу, предметів побуту та ін. лише щодо тієї мови, у якій вони є первинними.

Гармаш О.Л. писав, що під безеквівалентною лексикою він розуміє лексичні одиниці вихідної мови, які не мають в словниковому складі мови, що переклад еквівалентів, тобто одиниць, за допомогою яких можна передати на аналогічному рівні вирази усі релевантні в межах даного контексту компоненти значення [17, 198].

Це передбачає, що в словниковому складі мови, що перекладається відсутня одиниця аналогічного рівня, а не просто словникова стаття в двомовному словнику, права частина якої може бути представлена і у вигляді описового перекладу, який, однак, не завжди може бути використаний в тексті перекладу без додаткових трансформацій.

При цьому А.О. Іванов підкреслює, що не можна прирівнювати безеквівалентної лексики до неперекладного, так як неперекладне в безеквівалентної лексичної одиниці це тільки окремі непередавані на аналогічному рівні елементи значення, але не сама лексична одиниця. Звідси ми робимо висновок, що характерною рисою безеквівалентних слів є їх не перекладається на інші мови за допомогою постійного відповідності, їх не співвіднесеність з деяким словом іншої мови. Але це зовсім не означає того, що вони зовсім не перекладаються.

Специфіка безеквівалентної лексики полягає в її:

- 1) семантиці. У структурі лексичного значення безеквівалентних одиниць завжди є «національне» -сема (етнічне, фольклорне, символічне);
- 2) конотації. Семантика безеквівалентної лексеми поширюється на контекст (сислове оточення) цієї одиниці в тканині тексту та весь зміст твору. Безеквівалентна лексика сприяє створенню етнічної картини світу;
- 3) функціонуванні. В ієрархії змісту тексту безеквівалентна лексика виконує головну функцію;

4) іншомовних лексичних відповідниках. Поява безеквівалентної лексики у тексті нашо́вхує читача на розуміння етнокультурної приналежності твору. Наявність іншомовної безеквівалентної лексики у тексті створює специфічні умови для сприйняття змісту тексту читачем. Текст починає функціонувати, як феномен на межі двох культур.

Під час перекладу, інколи, виникає проблема пов'язана з безеквівалентною лексикою. В таких випадках перекладач не може використовувати різні засоби перекладу, щоб досягти повної або часткової еквівалентності. За словами Мони Бейкер, існує багато видів безеквівалентної лексики через вплив певних факторів. Це можуть бути лінгвістичні фактори, такі як словосполучення та ідіоми, або екстралінгвістичні, пов'язані з проблемами погоджування слів та ідей. Тому Бейкер класифікує безеквівалентну лексику на рівні слова, та вище рівня слова. Вона також пропонує декілька стратегій, які можуть допомогти перекладачам у вирішенні проблеми перекладу безеквівалентної лексики.

Безеквівалентна лексика на рівні слів. Спочатку важливо розрізнати безеквівалентну лексику на рівні слів та вище рівня слів. Тож Мона Бейкер вважає, що перекладач має справу з безеквівалентною лексикою вище рівня слова, у більшості випадків коли у перекладі присутні стійкі словосполучення, ідіоми та стійкі вирази. При цьому безеквівалентна лексика на рівні слова означає, що перекладач не може знайти відповідний еквівалент на мові перекладу для слова, яке присутнє в тексті на мові оригіналу. Існує дуже багато різних типів безеквівалентної лексики, які потребують використання різних методів при перекладі [80, с. 46].

Як відомо, мова – найважливіший спосіб формування й існування знань людини про світ. Відтворюючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує в слові результати пізнання. Сукупність таких знань, відтворених у мовній формі, являє собою те, що в різних концепціях називається мовною картиною світу. На теперішньому етапі розвитку мовознавчої науки збільшується інтерес вчених-лінгвістів до комплексу проблем, пов'язаних з вивченням тих властивостей мови, які виходять за межі її зовнішньої структурно-знакової сторони. Ці властивості зустрічаються у лексико-семантичній сфері мови, яка нерозривно пов'язана з

національно-культурною специфікою певного народу. Питання перекладу культурно-маркованої лексики все ще залишається досить актуальним. Загальновідомо, що всі особливості народу і його культури знаходять своє відображення в мові. Можна зазначити, що мова – це відображення культури будь-якого народу. Специфічні риси народу і його побуту відтворені в культурно-маркованих словах або в словах-реаліях, які містять в собі інформацію про країну, її традиції та звичаї. Переклад культурно-маркованої лексики, частиною якої є реалії, вимагає визначення способів їхнього перекладу, що допомагають зберегти та передати національно-культурну інформацію певної нації. Під час перекладу реалій виникають два основних складних моменти: відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який позначає реалія та необхідність передати не лише семантику, а й національно-культурну специфіку. Але, проаналізувавши способи перекладу реалій, можна встановити основні засоби перекладу культурно маркованих одиниць. [24, с. 144].

Як в теорії, так і в практиці перекладу існують такі схожі поняття, як еквівалентність, адекватність і тотожність. У широкому плані еквівалентність слід розуміти як щось рівноцінне, рівнозначне чому-небудь, адекватність має на увазі щось цілком рівне, а тотожність вважається все ж таки повним збігом, схожістю з чим-небудь.

Радянський науковець В.Н. Комісаров пропонує таке визначення поняття еквівалентності: він наголошує на тому, що еквівалентність – це «максимально можлива лінгвістична близькість тексту перекладу до тексту оригіналу» [38, 93]. Під еквівалентністю в теорії перекладу слід розуміти збереження рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально - комунікативної інформації, яка міститься як в оригіналі, так і в перекладі. Проблема еквівалентності насправді була та залишається одним з найважливіших питань в галузі перекладу. Це питання пошуку відповідників та аналогів на мові перекладу для вираження думки, закладеної у тексті на вихідній мові. Для цього перекладачу необхідно знати якомога більше типів еквівалентності. Найвідоміший з них – це лексична еквівалентність, яка являє собою зміну лексичної одиниці мови оригіналу на

лексичну одиницю мови перекладу. Лінгвісти С. Влахов і С. Флорін вважають, що «еквівалент передбачає тотожність, тобто повне покриття між відповідними одиницями двох мов в плані змісту (семантика, конотація, фон) [14, с. 51]. Проте, існує багато інших типів еквівалентності, таких як граматична еквівалентність, прагматична еквівалентність і еквівалентність на текстовому рівні, які використовуються для логічної зв'язності тексту і побудови та збереження його структури.

Першим і найбільш конкретним типом еквівалентності, згаданим вище, є лексична еквівалентність. За словами вченої Мони Бейкер, лексична еквівалентність відноситься до проблем, які виникають через відсутність еквівалентності на рівні слів. Даний тип еквівалентності базується на розумінні лексичного значення слова або лексичної одиниці і дає можливість перекладачеві знайти більш підходящі аналоги в мові перекладу. Порівнюючи лексичні одиниці наявні в різних мовах, можна знайти багато семантичних відмінностей щодо їх денотативного і прагматичного значення. [80, с.84]. Денотативні відмінності можуть бути викликані тим, що перекладачі по різному підходять до визначення певних виразів, по різному трактують абстрактність і кожен з них має свою, індивідуальну точку зору при описі реальності. Не зважаючи на це, найбільш суттєві відмінності можуть бути знайдені в області конотативного значення. Важливо розуміти різницю між літературною і нелітературною мовами, розрізняти загальний словниковий запас і терміни і враховувати особливості стилю того чи іншого тексту. Як згадано в книзі Д. Кніттлової, можна виділити три типи аналогів в області лексичної еквівалентності:

- абсолютна еквівалентність;
- часткова еквівалентність;
- безеквівалентність.

Усі ці типи еквівалентності можуть траплятися перекладачам в процесі перекладу. Деякі з них частіше, деякі не так часто зустрічаються, однак перекладач, для створення адекватного та якісного перекладу, абсолютно точно має знати про

них і знати, як правильно використовувати їх в перекладі, щоб уникнути хибного тлумачення. [81, с. 9].

Еквівалентність на текстовому рівні пов'язана з обробкою тексту, його інформаційною структурою, узгодженістю і згуртованістю. Перекладач повинен чітко розрізняти нову (рема) і вже відому (тема) інформацію. Також його завдання полягає в тому, щоб не тільки передати, а й підкреслити зміст тексту оригіналу в тексті перекладу. При перекладі на українську мову, структура речення зазвичай така, що тема розташована на початку речення, а рема в кінці. В англійському ж реченні це не завжди так. Іноді англійське речення має таку ж саму структуру, що і речення в українській мові, але іноді порядок слів може змінюватися.

Грамматична еквівалентність є більш конкретною проблемою, ніж еквівалентність на текстовому рівні. Д. Кнітлова вважає, що варто поглянути на граматичну еквівалентність з двох точок зору: з морфологічної та синтаксичної. Л.С. Бархударов розглядав поняття «еквівалентний» в сенсі «несе ту ж саму інформацію», тобто має той же семантичний зміст, хоча і відрізняється за способами вираження цього змісту. Завдання перекладача, на думку Л.С. Бархударова, полягає в тому, що, зрозумівши значення вихідного тексту, він повинен висловити те ж саме значення засобами іншої мови. Оскільки повна, абсолютна еквівалентність між текстом оригіналу і текстом перекладу неможлива, завдання перекладача звести ці втрати до мінімуму. Звідси Бархударов робить висновок про те, що «текст перекладу ніколи не може бути повним і абсолютним еквівалентом тексту оригіналу» [5, 86].

Іншим аспектом, тісно пов'язаним з текстовою еквівалентністю, є прагматична еквівалентність. За словами Мони Бейкер, «Прагматика означає вивчення вимови, що використовується. Це дослідження сенсу не в тому вигляді, в якому він створюється за допомогою лінгвістичної системи, а в тому, як передається цей сенс учасниками в комунікативній ситуації» [80, 18]. Це означає, що прагматична еквівалентність підкреслює цінність тексту, включаючи його культурні та емоційні конотації, а також прагматична еквівалентність більше стосується ставлення читача, ніж теоретичних питань.

Також існує так звана теорія неперекладності. Відповідно до цієї теорії переклад взагалі неможливий. Думка про принципову неможливість перекладу отримала серйозне обґрунтування в роботах німецького філософа і лінгвіста Вільгельма фон Гумбольдта. Він стверджував, що мова це визначаючий засіб мислення і осередок «духу народу» [9, 366]. Мова, за Гумбольдтом, є, з одного боку, формою психологічних процесів свідомості, в якій відбивається світогляд і культура народу, з іншого боку, формою передачі та зберігання інформації [9, 287]. Отже, після вивчення інформації з доступної літератури, можна зробити висновок про те, що абсолютна тотожність оригіналу не досяжна і навіть не бажана. Але, у будь-якому випадку, найважливішим залишається те, що на будь-якому рівні еквівалентності переклад повинен забезпечувати міжмовну комунікацію, що дуже важливо для перекладу безеквівалентної лексики.

Термін «безеквівалентна лексика» неправильно було б розуміти в сенсі «неможливості перекладання», адже відсутність у словниковому складі мови спеціального позначення для якого-небудь поняття у вигляді слова або стійкого словосполучення зовсім не означає неможливість висловити це поняття засобами цієї мови. Термін «безеквівалентна лексика» зустрічається у багатьох авторів, які займаються проблемами мови і перекладу, таких, як: А.Д. Швейцер, В.Н. Комісаров Е.М., С. Влахов, С. Флорін, Е.М. Верещагін, Л.К. Латишев, Л.С. Бархударов, В.Г. Костомаров. Однак трактують вони цей термін по-різному. В.Г. Костомаров та Є.М. Верещагін висловлюють свою думку з приводу безеквівалентної лексики так: «Як безеквівалентні слова, так і фонові – не абсолютна категорія, а відносна. Говорити про те, чи можна певне слово назвати безеквівалентним, припустимо лише стосовно якоїсь мови.

Між картиною світу як відображенням реального світу і мовною картиною світу як фіксацією цього відображення існують досить напружені відносини: картина світу може бути представлена за допомогою тимчасових, просторових, етичних та інших параметрів. На її формування впливають мова, традиції, виховання, навчання й інші соціальні чинники. Завдання мови не лише в передачі повідомлення, а й у внутрішній організації того, що підлягає повідомленню, куди

неодмінно під'єднується загальнокультурний досвід конкретної мовної спільності, внаслідок чого формується мовна картина світу як сукупності знань про світ, відбитих у лексиці, фразеології, граматиці. Саме в процесі міжкультурної комунікації найбільш яскраво проявляються специфічні особливості, що характеризують ту чи іншу лінгвокультурну спільність. Поняття «культурно-маркована лексика» належить до безеквівалентної лексики. Коли перекладач стикається з проблемою перекладу такої лексики, йому потрібно вирішити, як домогтися того, щоб зберегти значення та функцію перекладеного виразу. Для вирішення такого завдання існують перекладацькі стратегії, які можна використовувати під час виконання перекладу. Проте не кожна перекладацька стратегія є підходящою для вирішення проблем, що виникають під час перекладу безеквівалентної лексики. Приклади перекладацьких стратегій, що можуть використовуватися під час роботи з безеквівалентною лексикою, та які наводить в своїй праці Кнітлова, можна побачити на рисунку 1.

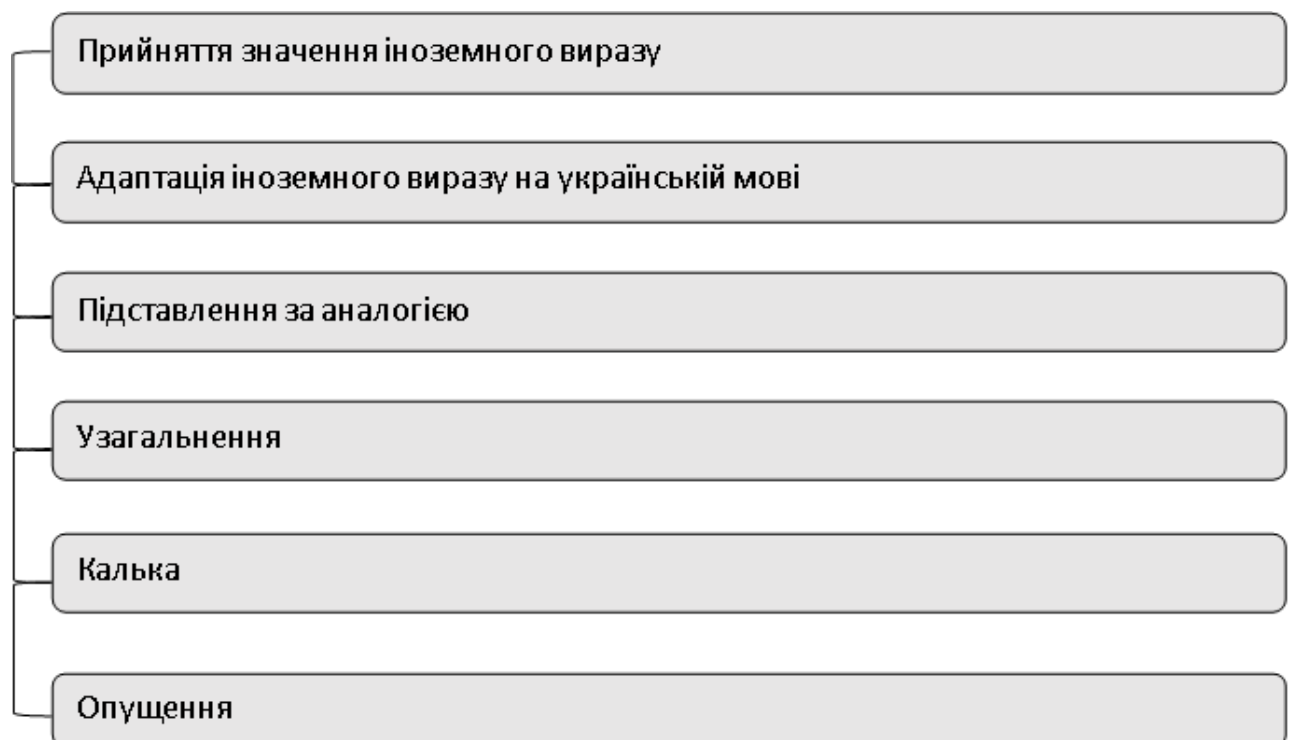

Рис. 1. Приклади перекладацьких стратегій

Кожен перекладач має застосовувати власний досвід і уяву під час перекладу різних текстів. Проте, в процесі перекладу часто необхідно дотримуватися деяких

певних стратегій перекладу, що вже використовувалися, а значить, що вони перевірені іншими, більш досвідченими перекладачами.

Переклад з використанням більш узагальненого слова. За словами Мони Бейкер, такий тип перекладацьких стратегій вважається найбільш поширеним і може використовуватися для вирішення завдань з великою кількістю різних типів безеквівалентної лексики в більшості мов. Використовується більш загальне слово (слово гіперонім) в перекладі, яке має менш конкретне значення, аніж слово, яке позначається в тексті оригіналу [32, 18]. Переклад нейтрально–забарвленим словом. Це другий тип перекладацької стратегії, що зазвичай використовується перекладачами з досвідом. Такий тип стратегії полягає у використанні більш нейтрально-забарвленого слова на мові перекладу. Ця стратегія зазвичай використовується для того, щоб уникнути плутанину та збентеження, яке могло б статися через використання більш емоційно–забарвленого слова у мові оригіналу. Переклад за допомогою культурної заміни. Суть наступної стратегії зводиться до того, що культурно–специфічний вираз на мові оригіналу змінюється виразом мовою перекладу. Такий вираз, скоріш за все, буде досить добре сприйматися цільовим читачем, незважаючи на те, що він не має такого ж пропозиціонального значення як у мові оригіналу. Мона Бейкер вважає таку стратегію найбільш вдалою в можливості надати читачу концепцію, в якій він може з легкістю ідентифікувати себе. Переклад з використанням запозиченого слова. Це така стратегія, пов'язана з культурно–специфічним контекстом. [80, с. 45]. Слово, що запозичується, супроводжується поясненням на мові перекладу. Після того, як читач отримав пояснення запозиченого слова, це слово, в подальшому, можна використовувати самостійно, без пояснень, оскільки читач вже розуміє значення слова. Пояснення запозиченого слова зазвичай базується на використанні більш загального слова (гіпероніма). Переклад за допомогою перефразування. Наступним видом стратегії, яка використовується для боротьби з безеквівалентною лексикою, є переклад за допомогою парефразування. За словами Мони Бейкер, така стратегія умовно ділиться на дві частини в залежності від слова, яке використовується при перефразуванні:

- Переклад за допомогою перефразування з використанням пов'язаного слова.
- Переклад за допомогою перефразування з використанням незв'язаного слова.

Переклад за допомогою перефразування з використанням пов'язаного слова являється стратегією, що використовується тоді, коли концепція вихідного тексту лексикалізується на цільову мову по-різному в його формі або коли частота, з якою конкретний вияв використовується в вихідній мові, вище, ніж зазвичай. З іншого боку, переклад за допомогою перефразування з використанням непов'язаного слова має тенденцію використовуватися, коли вираз мовою оригіналу взагалі не лексизовано. Замість пов'язаних слів може бути використано модифіковане слово, або перефразування може базуватися на розкритті значення оригінального виразу. Переклад за допомогою перефразування, як свого роду перекладацька стратегія, трохи суперечливий. Звичайно, у нього є свої переваги і недоліки. Однак у порівнянні з іншими стратегіями його недоліки досить серйозні. За словами Мони Бейкер, найбільша перевага цієї стратегії полягає в досягненні високого рівня точності у визначенні пропозиціонального значення. Тим не менш, є великий недолік, який полягає в тому, що перефразований елемент не має статусу лексичної одиниці. Це означає, що він не може передати виразний, викликаний або інший асоціативний сенс, тому що ці типи значення пов'язані тільки зі стійкими лексичними одиницями, які підтримуються їх історією повторення в конкретному контексті.

Наряду з цим у мовознавстві досить відомими є такі поняття як «реалія», «фонова лексика», «екзотизм», «лакуна», «етнографізм», «варваризм» тощо. Існування такої кількості понять, що використовується для позначення лексичних одиниць з культурним компонентом у семантиці спричинено відсутністю єдиної думки серед мовознавців щодо класифікації культурно маркованої лексики. Так, теоретики радянського лінгвокраїнознавства В. Костомаров та Є. Верещагін виділяють два основні розряди лексики з національно-культурним компонентом значення: безеквівалентну та фонову лексику, яку, в свою чергу, поділяють на сім груп слів: 1) «совєтизми»; 2) слова нового побуту; 3) найменування предметів і явищ традиційного побуту; 4) історизми; 5) лексика фразеологізмів та афоризмів; 6)

фольклорна лексика; 7) слова неросійського походження [31, с. 45–51]. Б. Гдовська класифікувала лексику з країнознавчим потенціалом і серед лексем-носіїв яскравої національно-культурної своєрідності розглядає: 1) безеквіваленту лексику; 2) конотативну лексику; 3) фонову лексику; 4) ономастичну лексику [7, с. 40].

Частотність вживання культурно маркованої лексики у тексті залежить від змісту, стилю твору, задуму автора тощо. Культурно маркована лексика виступає важливою складовою образності тексту, сприяє його емоційно-експресивній забарвленості, створює етнічну картину світу та підкреслює національний колорит. На сьогоднішній день існує безліч класифікацій культурно маркованих одиниць, які ґрунтуються на тих чи інших принципах. Так, відома українська дослідниця Р.П. Зорівчак пропонує розрізняти реалії по історико-семантичному і структурному планах [8, с. 70]. В.Н. Крупнов запропонував свою класифікацію культурно маркованих слів, яка є ідентичною класифікації С. Влахова і С. Флоріна, за винятком однієї групи. Дослідник додав ще один тематичний клас – «рекламні реалії» [39, с. 152]. Досить важким завданням для перекладача є переклад саме реалій. Для правильної і точної передачі інформації необхідно мати комплекс знань з історії, культури, іноземної мови тощо. Так, В.С. Колеснікова зазначає, що процес комунікації між письменником і його адресатом (читачем) має свої особливості.

Як лінгвістичне явище реалії належать до безеквівалентної лексики. Цей термін був введений Е.М. Верещагіним і В.Г. Костомаровим [13, с. 87]. Для позначення реалій вчені використовували терміни «конотативні слова», «безеквівалентна лексика», «слова з культурним компонентом». Під безеквівалентною лексикою маються на увазі «слова, що служать для вираження понять, відсутніх в іншій культурі і в іншій мові, слова, що відносяться до окремих культурних елементів, тобто до культурних елементів, характерних тільки для культури А і відсутніх в культурі В, а також слова, що не мають перекладу на іншу мову, одним словом, не мають еквівалентів за межами мови, до якої вони належать». У роботах теоретиків перекладознавства слово «реалія» як термін з'явилося в 40-х роках ХХ століття. Вперше його використав А.В. Федоров в роботі «Про художній переклад» [64, с. 128].

У процесі перекладу реалій виникають два основних складних моменти: відсутність у мові перекладу еквівалента через відсутність у носіїв цієї мови об'єкта, який позначає реалія та необхідність передати не тільки семантику, а й колорит – національне та історичне забарвлення. Результат перекладу художнього тексту можна вважати вдалим тоді, коли перекладачу вдається передати всю насиченість змістовної та емоційно-експресивної цінності оригіналу, а також викликати у читача той же комунікативний ефект, який закладений в оригіналі. Але часто перекладач стикається з великою кількістю проблем, які потрібно вирішити і які заважають домогтися належного результату. Під час перекладу, реалії створюють особливі труднощі, тому що вони є абсолютно звичними для вихідної мови, але не для цільової мови.

У реалії як мовознавчого поняття існує чимало трактувань та семантичних забарвлень. Слід зазначити, що реалії є частиною більш широкого за значенням компоненту мови, зокрема, мовознавець Є. Верещагін підкреслив, що «в лексиці кожної мови можна помітити слова, які відображають специфіку народу» [2, с. 16]. Такі слова у лінгвістиці дістали назву «безеквівалентна лексика», тобто мовні одиниці, які властиві мові оригіналу та не мають точних аналогів у мові перекладу. Вперше у перекладознавстві поняття «безеквівалентної лексики» досліджується у роботі А. Федорова «Про художній переклад» [64, с. 201]. Важливим є той факт, що науковець використовує цей термін не для характеристики власне лексичної одиниці або поняття, а для позначення національно-культурної специфіки слова. С. Влахов та С. Флорін розглядають безеквівалентну лексику як одиниці лексичної системи мови, які використовуються для найменування предметів, об'єктів та явищ оточуючої дійсності, марковані географічним середовищем, суспільно-історичним розвитком, матеріально-культурним побутом тощо. І.В.Арнольд вважає, що безеквівалентна лексика, як правило, становить не більше 6-7% загальної кількості активно вживаних слів [3, с. 115]. Реалія – явище позамовне, лише предмет матеріального світу, а не слово, що його позначає. Л. Соколов твердить, що реалія, як правило, неперекладна, але в той же час, у супереч своїм дослідженням, дає зразки влучного відтворення семантико-стилістичних функцій реалій у перекладі.

Для нього «реалії» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже і в мовах, інших народів.

Поняття «переклад реалій» є відносно умовним, оскільки реалії, як правило, не перекладається, але в контексті вони всё ж передаються, оскільки, будь-яка лексична одиниця може бути переведена на іншу мову, хоча б описово. Основні труднощі при передачі реалій – це:

- 1) реалії найчастіше не мають еквівалента в мові перекладу, через відсутність у носіїв цієї мови відсутній предмет або явище, що позначається цієї реалією;
- 2) необхідність передати не лише саме поняття, але й національне та історичне забарвлення певної реалії [8, с. 11].

Перекладати реалії необхідно так, щоб читач на мові перекладу не відчував проблем з розумінням тексту, і в той самий час відчував місцевий або національний колорит, для передачі якого автор в оригіналі і використовував певну реалію. Найбільш вдалим можна вважати такий переклад реалії на мову перекладу, при якому перекладач не використовує будь-які особливі засоби для її осмислення та передачі, але в той же час, читач має змогу повністю зрозуміти прочитане. Існують певні реалії, наприклад регіональні, а також багато інтернаціональних слів, які взагалі не треба пояснювати: віскі, лев, консенсус і т.д. Також, в деяких випадках, перекладач цілком може сподіватися на те, що сенс буде зрозумілий з контексту. Однак часто трапляється так, що перекладач не пояснює значення реалій, переоцінюючи фонові знання читача чи сподіваючись на те, що читач сам знайде значення того чи іншого слова в інтернеті чи словнику. Іноді реалія може бути замінена її нейтральним синонімом, що існує в мові оригіналу. Але такий переклад не можна вважати вдалим в тому випадку, якщо автор тексту на мові оригіналу відводив цій реалії особливе місце в творі або підкреслював її значення.

За словами Д. Кніттлової, головною метою перекладача є подолання бар'єрів між різними культурами. Для досягнення цієї мети перекладач зазвичай використовує теорію перекладу, яка являє собою комплекс перекладацьких підходів і відгалужень і зв'язків між ними, включаючи контекст даного тексту або висловлювання [81, 127].

Крім того, перекладач має бути знайомий з трьома основними факторами; вихідна мова, мова перекладу і прагматичний зміст. Тобто вихідна мова належить до мови, на якій текст був спочатку написаний, а мова перекладу є терміном, який використовується для мови, на яку текст переведено. Прагматичний зміст визначає більш широкий контекст мови оригінального тексту, включаючи його історичні, культурні та місцеві особливості і незвичайний стиль тексту.

Переклад являє собою певний контакт між двома різними мовами, а також між двома різними культурами. Вираз на одній мові не завжди має однакове значення і однакові культурні конотації на іншій мові. Це може стати причиною багатьох проблем для перекладача, який повинен подолати ці бар'єри і передати повідомлення в відповідний спосіб для реципієнта.

Відповідно до книги Ж. Мунену, контакт між двома мовами відбувається, коли одні й ті самі люди використовують ці мови по черзі. З іншого боку, коли людина використовує обидві мови, ми можемо говорити про двомовність. В цьому випадку можуть виникнути деякі розбіжності зі стандартами, типовими для цих двох мов. Ці розбіжності зазвичай пояснюються тим фактом, що на мовця часто впливає більше однієї мови, зазвичай рідна, ніж іноземна, і тоді мовець переносить структури, характерні для його рідної мови в іноземну мову, що не завжди є гарним і прийнятним засобом перекладу. Це призводить до великої кількості помилок та непорозумінь при перекладі.

Щоб уникнути згаданої вище плутанини в перекладі, ефективно використовувати деякі принципи перекладу, які вже були перевірені іншими перекладачами буде достатньо. Існують основні перекладацькі принципи і стратегії, які можуть бути застосовані до більшості типових задач, з якими стикається перекладач в процесі перекладу. Звичайно, принципи перекладу не були однаковими весь час. З самого початку багато підходів і стратегій, пов'язаних з перекладом, змінилися, і перекладацькі принципи досі розвиваються. Протягом багатьох років основною проблемою перекладу було і залишається питанняквівалентності.

Найбільш важливим був переклад інформації з мови оригіналу на мову перекладу незалежно від граматичних відмінностей. На сьогодні ж основний

принцип перекладу полягає в функціональному підході і функціональній еквівалентності. Не стільки важливо використовувати одні й ті ж лінгвістичні засоби, скільки важливо зробити так, щоб вони виконували свої функції. Тому лінгвістичні засоби повинні мати одне і теж денотативне (сфокусоване на фактичності), конотативне (сфокусоване на утриманні) і прагматичне (емпіричне) значення.

До теперішнього часу переклади загалом розглядалися і оцінювалися як кінцевий продукт, але сьогодні все більше уваги приділяється процесу перекладу, в результаті виконання якого виходить кінцевий продукт. Теорія перекладу в даний час загалом зосереджена на культурному, історичному та місцевому контексті, ставлення автора до аудиторії, виді тексту і його функції. Тоді перекладач зосереджується на деталях, таких як граматична структура і лексичне значення окремих фраз.

У перекладі важливий не тільки кінцевий результат у вигляді перекладеного тексту, а й процес, що складається з декількох етапів, що ведуть до результату. Ці кроки в основному засновані на підходах до перекладу, які також пов'язані з принципами перекладу і стратегіями. Більш того, результат цілком залежить від цих кроків. Якщо їх буде правильно виконано, результат також буде задовільним. Однак, якщо перекладач вважає за краще зосередитися на результаті замість того, щоб зосередитися на процесі, остаточний переклад може втратити своє первісне призначення. За словами І. Леві, можна узагальнити процес перекладу на три кроки: розуміння, інтерпретація і переклад оригінального тексту на цільову мову [48, 215].

Важливим кроком у досягненні якісного перекладу є розуміння тексту оригіналу. Без ідеального розуміння тексту, перекладач дуже часто допускає багато помилок, заснованих на відмінностях у культурі і відмінностях, пов'язаних з різним ставленням до певного виразу, в результаті чого переклад може втратити своє первісне значення.

З вищесказаного ясно, що робота перекладача дуже складна і вимагає від нього максимум концентрації, вмінь та знань. Перекладач повинен вміти розпізнавати елементи безеквівалентної лексики і перекладати їх так, щоб вони були

зрозумілими для читача в культурі мови перекладу. Існують різні точки зору про способи перекладу реалій, які в окремих позиціях відрізняються за своїм складом, хоча і мають схожі риси. Багатьох дослідників цікавила і цікавить проблема передачі реалій. Теоретики перекладу С. Флорін і С. Влахов пропонують такі прийоми передачі реалій у художньому перекладі: транскрипція (транслітерація), переклад (заміна), приблизний переклад, контекстуальний переклад [14, с. 87–92]. Найчастіше перекладачі використовують транслітерацію, так як передача звучання є більш ефективною, ніж передача графічного зображення. Транслітерація сприяє більш точній передачі національного колориту. С. Влахов і С. Флорін об'єднують транслітерацію і транскрипцію [14, с. 90]. Дані методи застосовуються при перекладі іноземних власних назв, географічних назв, назв фірм, газет, журналів, марок і т.д. На даному етапі розвитку перекладацької діяльності спосіб транслітерації або транскрипції використовується досить часто, але буквена або звукова передача іноземного терміна не розкриває її значення, без знання іноземної мови читачеві буде важко сприйняти правильне значення реалії. При використанні транскрипції (транслітерації) необхідно пам'ятати про явище міжмовної омонімії, тобто про існування в мові перекладу слів, які є близькими за звучанням до перекладних реалій. Тому в певних ситуаціях перекладач повинен відмовитися від даного способу перекладу. Перенасичення транскрибованих (транслітерованих) слів може привести до перевантаження тексту, а це ускладнить сприйняття перекладу. Переклад реалій (заміна) застосовується в тих випадках, коли транскрипція (чи транслітерація) за певних обставин неможлива. Також розрізняють такі види перекладу реалій: введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм), приблизний переклад (гіпонімічний переклад, функціональний аналог, описовий переклад), контекстуальний переклад. Введення неологізму – засіб перекладу реалії зі збереженням її колориту і достовірності шляхом утворення нового слова або словосполучення. Такими словами є кальки і напівкальки. Семантичний неологізм – це нове слово або вираз, створене перекладачем, яке дозволяє зрозуміти смисловий зміст іншомовної реалії. Даний спосіб відрізняється від кальки відсутністю етимологічного зв'язку з оригінальним словом. Переклад

реалій за допомогою неологізмів найменш поширених, так як нове слово створюється одним автором. Приблизний переклад використовується найчастіше для перекладу реалій. За допомогою цього способу вдається найкраще передати предметний зміст реалії, але при цьому втрачається її колорит, так як відбувається заміна конотативного елемента нейтральним по стилю, тобто словом або словосполученням з нульовою конотацією. Існує кілька видів приблизного перекладу:

1) гіпонімічний переклад має на увазі заміну видового поняття на родове. Цей спосіб перекладу дає можливість розкрити зміст іншомовної реалії за допомогою одиниці з більш широким або вузьким значенням. Даний прийом дозволяє відмовитися від транскрипції або транслітерації і замінити поняття, різниця між якими буде незначна в контексті. Він використовується при передачі незнайомих перекладачеві реалій; 2) прийом «функціональний аналог» дає можливість поміняти іншомовну реалію на добре відому для перекладача. Цей прийом заснований на використанні наближеного аналога, який асоціюється у реципієнта з тією ж реалією, що перекладається; 3) описовий переклад використовується в тих ситуаціях, коли перекладач з певних причин не може використати інший прийом перекладу, і змушений пояснювати незнайому реалію. В даному випадку марковані слова не перекладаються за допомогою еквівалента, але й імовірність неправильного розуміння значно зменшується. Дослідники С. Влахов і С. Флорин зазначають, що «приблизний переклад реалій, як підказує сама назва, не є адекватним, передає зміст відповідної одиниці не повністю, а що стосується національного і історичного колориту, то про нього читач може здогадуватися, лише якщо митецьперекладач зумів підказати це своїм вибором засобів вираження» [14, с. 98–112]. У контекстуальному перекладі орієнтиром для перекладача виступає контекст, оскільки іншомовна реалія може мати відповідності, які відрізняються від словникового перекладу. Я.І. Рецкер говорить, що цей спосіб перекладу «міститься в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно зв'язаною з нею (відповідністю)» [52, с. 219]. При цьому характерна відсутність будь-яких

відповідностей перекладаємого слова, і його зміст передається за допомогою трансформованого відповідним чином контексту.

Багато науковців зазначають, що згідно типу тексту насиченість його реаліями варіюється. Якщо спробувати порівняти твори детективного жанру з історичними романами, пригодницькою літературою або фольклором, то на тлі цих жанрів детектив виявиться досить небагатим на реалії, але, спираючись на той факт, що реалії несуть у собі національний та історичний колорит, відтворення їх у перекладі детективних творів є одним із важливих завдань перекладача. Проте, ми вважаємо за необхідне відмітити, що історичний детектив є тим різновидом детективного жанру, який особливо насичений культурно-історичними реаліями, а саме тому їм слід приділяти особливу увагу при перекладі.

Семантичний простір детективного тексту використовується для визначення змісту. Його використання є багатозначним у порівнянні з іншими текстовими явищами у зв'язку з широким розумінням категорії текстового простору. Ментальний семантичний простір тексту (план змісту) є об'ємним, відкритим і здатен виражати не тільки експліцитні смисли, але й імпліцитні. Детективний текст відноситься до наративного типу, у якого мета і результат наративного процесу визначаються як поєднання подій із кінцевим актом їхнього завершення. Тексти можна класифікувати за їх віддзеркаленням дійсності [62, с.83].

У лінгвістичному аспекті вивчалася структура й семантика детективного нарративу в межах когнітивного підходу на матеріалі текстів англійських і російських розповідей. Детективній розповіді властиві всі основні структурні елементи нарративу: зав'язка, утруднення, рішення, пояснення, завершення. Ці елементи містять ряд фреймів, структура й особливість яких відрізняються та мають різний емоційний і змістовий сенс, відмінний у російській та англійській детективній розповіді [65, с. 164].

Науковці вивчали прагматичні особливості англомовного детективного дискурсу, залучали когнітивно-комунікативний підхід щодо дослідження мови у плані прагматики, досліджували модальний аспект у тексті, який надається автором і втілюється при взаємодії змісту, контексту та фонових знань адресата, сюжетну

перспективу, що розглядається як структурно-сміслова одиниця тексту, яка відповідає за розстановку основних смислових, світоглядних і комунікативно-психологічних акцентів всередині тексту та яка відіграє важливу роль у процесі композиційної побудови сюжету, рекурентний центр як кодовану одиницю тексту, структурно-сміслову одиницю мови, що функціює в тексті та своєрідно проявляє себе в текстах детективного жанру.

Англomовна детективна розповідь досліджувалася як дискурс, особливості якого відокремлюють його від інших типів художніх дискурсів. Детективний дискурс можна визначати як різновид дискурсу, орієнтований на особистість. Унікальність автора детективного жанру полягає в тому, що він не тільки передбачає свого читача, а й формує його. Основними ознаками детективного дискурсу є логічність і художність, які відображені в його змістовій структурі. Дискурсивний простір детективного тексту визначає співвідношення експліцитних смислів, що виражені лексичними знаками, та імпліцитних смислів, що утворюють підтекст. Детективний жанр є усталеною мовленнєвою формою, сукупністю певних епічних творів, інваріантну структуру яких можна представити у вигляді типових функцій детективного тексту та дійових осіб у вигаданій реальності [69, с. 153].

А.В.Федоров наполягає на важливості тексту, називаючи його «центральною ланкою», яка пов'язує мову та культуру. Він зазначає, що реалії у художньому тексті виконують декілька важливих функцій:

1) Функція створення місцевого колориту. Саме через етнографічну природу реалії, їх використовують у художньому тексті з метою створення етнографічних особливостей побуту.

2) Функція відтворення історичного колориту. Темпоральна співвіднесеність – властивість реалії, що робить останню знаком своєї епохи.

б) Функція маркера чужої культури, коли реалія виступає як репрезентант чужої дійсності.

Проблеми міжкультурного спілкування та національно-специфічних компонентів мов різних народів широкого обговорюються в сучасній науці.

Відтворення національної своєрідності першотвору є однією з центральних проблем у перекладознавстві.

Риси британського національного характеру потрапили в простір художнього осмислення у вікторіанську епоху, що було пов'язано як з посиленням реалізму в літературі, так і з тенденціями реального прояву доміантних рис англійського характеру в історичних обставинах. Позитивні ознаки гордості як національної цінності полягають у тому, що британці усвідомлюють її як почуття чи відчуття задоволення від володіння матеріальними статками й надбаннями, зовнішній вигляд, усе, що стосується сім'ї та родини: власний шлюб, міцність родинних зв'язків, наявність кровних нащадків, відчуття шляхетної крові, наявність сімейного спадку до одруження, дімівку сім'ї, місце захоронення родини, культурне оточення ін. Цінністю та символом осередку пристойності, затишку, захисту вважається наявність родинного дому.

Ще за життя Агати Крісті було визнано королевою детективу. Її детективні повісті користуються всесвітнім визнанням і в теперішній час. Як зазначала Н.П. Михальська, «Створені Крісті персонажі – детектив-професіонал Еркюль Пуаро і наділена дивовижною інтуїцією та спостережливістю Джейн Марпл із селища Сент-Мері-Мід – завоювали найбільшу популярність, зайнявши місце в одному ряду із такими героями, як Шерлок Холмс, створений творчою уявою англійця Конан Дойла, і Мегре з романів французького письменника Жоржа Сіменона» [68, с. 128]. Характерно, що А. Крісті виписує образи своїх персонажів у контексті самої дійсності, не створює для них фантастичної атмосфери, всі події у її романах відбуваються у контексті реального часу, у контексті сучасності. Для відтворення повної яскравої картини сюжетів захоплюючих детективних історій Агата Крісті у своїй творчості вдається до використання слів-реалій. Більшість дослідників, таких як Г. Анджапарідзе, І. Кочеткова, Н. Ільна, М. Тугушова, одностайні в думці, що детективні романи Агати Крісті, які охоплюють половину століття, залишаються цікавими і корисними для тих, хто хотів би знайти в літературі відомості про побут, звички англійців, словом, хотів би познайомитися з особливостями повсякденного життя середнього класу Великобританії ХХ століття і нормами його поведінки. У

ході дослідження було виявлено, що реалії зустрічаються практично у кожному тексті романів «Вбивство у Східному Експресі» «Таємниця семи циферблатів», «У готелі Бертрам» Агати Крісті. Було виявлено, що найчисленнішою групою реалій у творах А. Крісті є група ономастичних реалій, що містить лексеми та реалії (загальні імена та прізвища: *Mr Carter, Grant, Lord Easthampton, Maureen, Farquhar, Mrs Perenna, Miss Meadows, Mrs O'Rourke* [82]; топоніми: *London, Scotland, Leahampton* [84], імена літературних героїв: *a Dismal Desmond, the White Queen in "Alice", Little Jack Horner, Hansel or Gretel, Jael* [83]; назви компаній, музеїв, театрів, палаців, ресторанів, магазинів, пляжів, аеропортів: *St. Bridget's Hospital, Song Susie, Sans Souci, at Quiller's, at Smith's, Punch, P. & O. boats, Bella Vista, the vast Victorian bulk of Edenholme, Sea View* [83]; державно-адміністративні лексеми (адміністративні одиниці та державні устрої: *Foreign Office, Ministry of Requirements, the Ministry, a branch of the Ministry functioning in Scotland, Cabinet, First*, суспільні організації, партії: *the Fifth Column, the British Fascists, the Communists, the Peace Party, conscientious objectors, the I.R.A.* [82, 84]; промислові та аграрні підприємства, торговельні заклади: *the principal hotel, B.B.C* [83].; військові та поліцейські підрозділи, звання, посади: *Army, Navy, Air Force, a General, German agents, the Intelligence, Captain, the Admiralty, old Colonels, Major Bletchley, the Territorials, a Company Commander, the A.T.S., regiment* [84]; посади, професії, титули, звання: *Lord Easthampton, high up people, old ladies, the proprietress, a free-lance, a research chemist, an antique dealer, a tuppenny-halfpenny clerk, a good manager, the nun, the clergyman, nurse, a London business man, shopkeepers, superintendent* [82]; далі йде група побутових реалій, (житло, майю: *the sitting room, private hotels, guest houses, Victorian villa, office, the lounge, the public call boxes, the dressing-table, gadget, a bungalow* [83], одяг, аксесуари: *a Balaclava helmet in khaki wool, pince-nez* [84]; їжа, напої: *the sherry, the cooked ham, , Irish stew, brandy, to supper, whisky, liqueurs, creme de menthe, marmalade, toast* [83]; види праці, занять: *business, a chemical research laboratory, Parashot business* [82].

Для відображення лексико-семантичних засобів збереження національно-культурної специфіки творів Агати Крісті в українських перекладах, можна навести

приклад з твору «Таємниця семи циферблатів». Для відтворення повної яскравої картини сюжетів захоплюючих детективних історій Агата Крісті в своїй творчості вдається до використання слів-реалій.

*“Lady Coote went sadly along the terrace just as Gerald Wade emerged from the breakfast room. Jimmy Thesiger was a fair, cherubic young man, and all that could be said of Gerald Wade was that he was fairer and more **cherubic**, and that his vacuous expression made Jimmy’s face quite intelligent by contrast .”* [84, с. 17] – «Леді Кут сумно прогулювалася по терасі, коли з **їдальні** з'явився Джеррі Уейд. Якщо Джиммі Тесайгер був білявим рум'яним юнаком, то про Джеральда Уейд можна було сказати тільки те, що волосся його були ще більш **світлим**, а щоки більш рум'яними, і безглуздий вираз обличчя на контрасті з Джиммі робив обличчя Уейда досить розумним.» [86, с. 20].

Цей приклад чудово демонструє використання побутових реалій, що описують житло та майно, а також зовнішність типового британця.

Праці, пов'язані з вивченням дискурсивного детективного простору, порушують і вивчають питання когнітивістики, концептології, прагматики. Дослідники розглядали зміст і структуру детективного дискурсу, виявляли специфіку взаємовідношень між детективним текстом і детективним дискурсом, описували елементи чи моделі, що формують дискурсивний простір детективного тексту [76, с. 16].

Лексика текстів дослідженої нами англомовної детективної розповіді характеризується як нейтральна лексика, на тлі якої вживається лексика зі стилістичним забарвленням. Вона є основою для побудови семантичного простору тексту та може бути естетично більш чи менш цінною.

Отже, вчені-лінгвісти все частіше досліджують проблеми стилю та мови текстів детективного жанру, зокрема англомовної детективної розповіді. Активно розглядаються питання організації детективного тексту, його текстові категорії, концептосфера, питання прагматики детективного дискурсу. Але водночас розглянуті нами праці виходять переважно зі статичної наявності стилю, мови,

концептосфери, тобто не розкривають виникнення, становлення, еволюцію цих лінгвістичних об'єктів, що є недоліком у вивченні такого природно динамічного жанру, яким є детектив.

1.2 Використання перекладацьких трансформацій під час перекладу культурно-маркованої лексики у творах детективного жанру

Проблема якості перекладу на сьогодні хвилює як професійних перекладачів, так і викладачів фаху, і студентів-філологів, до якості перекладу висувуються високі вимоги, низка вчених намагається розробити програми для машинного чи автоматизованого перекладу задля полегшення роботи професійного перекладача, але більшість з них, все ж, дотримується думки, що переклад без знань, вмінь та навичок людини-перекладача – неможливий, особливо якщо мова йде про переклад художнього твору. Комунікація між носіями різних мовних культур в даний час є нормою життя. Найважливішою з ознак «нашого часу є зростання числа людей, які знаходяться у контакті із культурами, відмінними від їх рідної культури. Процес всесвітньої глобалізації сприяє розумінню комунікації між різними культурними системами як істотного елемента картини сучасного світу. Пов'язані з явищем глобалізації процеси передбачають регулярні контакти у різних сферах між представниками різних культур. Така ситуація вимагає вирішення поставлених практичних завдань та питань культурної адаптації представників однієї культури на теренах існування іншої культурної спільноти» [94]. Твори художньої літератури передають основи засвоєння світу за законами краси, задовольняючи естетичні потреби як автора художнього твору, так і реципієнта, саме вони акумулюють у собі основи національної ментальності. Н. В. Приймає звертає увагу на те, що «літературна творчість як мистецьке явище становить естетичну цінність. Естетичне виховання художнім літературним словом важко переоцінити, слово як будівельний матеріал художньої літератури є найбільш доступним засобом вираження ідей автора, воно об'єднує різноманітні компоненти естетичного впливу, формує естетичне відношення до дійсності. На сторінках творів ми насолоджуємося художніми засобами завдяки їх змістовності, виразності. Автор майстерно

використовує різноманітні образні засоби літератури, завдяки яким сприйняття твору дає естетичне задоволення» [98]. Отже, значення комунікації між носіями різних мовних культур за допомогою творів художньої літератури важко переоцінити, саме тому ми потребуємо висококваліфікованих перекладачів, що здатні не лише передати оригінальний твір мовою перекладу, але й зберегти та адекватно передати національно-культурний елемент, закладений у творі автором. Але зважаючи на естетичну інформацію, уміщену у художні твори, стиль художньої літератури вважається найскладнішим з позиції перекладності / неперекладності. Саме тому питання використання перекладацьких трансформацій при перекладі творів художньої літератури завжди не втрачає своєї значущості та зумовлює актуальність нашого дослідження. В процесі перекладу перекладач має справу з двома мовами (вихідним текстом і тексту перекладу). Досліджуючи переклад як один з основних способів здійснення міжкультурної комунікації, необхідно звернути увагу на взаємозв'язок двох основних аспектів міжкультурної комунікації, які впливають на процес перекладу, а саме – мови і культури. У контексті міжкультурної комунікації визначають такі функції культури: 1) інформативна, яка забезпечує історичну спадкоємність і передачу соціального досвіду людства; 2) комунікативна, яка забезпечує здатність передавати і зберігати культурні цінності [99].

Огляд художньої літератури дав зрозуміти, що невід'ємною вимогою до перекладача є встановлення перекладацьких рішень, коли еквівалент слова, що необхідно перекласти, відсутній у мові перекладу. У процесі перекладу реалій жанру історичного детективу потрібно враховувати ступінь невідомості позначувального об'єкта, приділяти увагу контекстуальному перекладу, пам'ятати, що реалія може бути використана як стилістичний засіб. Правильний переклад специфічної лексики англійської мови передбачає врахування особливостей одиниць мови оригіналу, їх денотативної і конотативної семантики, структурних якостей. Стосовно перекладу історичних реалій виконання вищезгаданого є винятково складним, адже такий різновид фонові лексики тісно пов'язаний з

процесом використання історизмів, архаїзмів, що викликає різницю сприйняття залежно від конкретної мовленнєвої ситуації.

На думку Р. Зорівчак, перша умова адекватного відтворення реалій - їх глибоке знання. Перекладаючи текст з іноземної мови, який відображає національно-культурні стереотипи людських відносин, звичаїв і подій, перекладачу необхідно використовувати ресурси знання рідної мови, уявляти, як були б названі рідною мовою ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті його народу. Коли у перекладача є правильне уявлення про реалії та її контекстуальне використання, йому легше знайти адекватний відповідник цієї реалії в перекладі [32, с. 106].

Проблема перекладу реалій вважається однією з найголовніших та найскладніших у між культурному аспекті та дослідженнях національно-культурної специфіки мови і мовленнєвої діяльності [32, с. 185]. Особливо це стосується перекладу історичних детективів. Якщо мовне й культурне розмаїття сьогодні визначене як багатство цивілізації, то саме переклад працює на його збереження. Переклад виступає як засіб захисту національних мов і культур, даючи імпульси для їхнього саморозвитку і водночас зберігаючи їх від надмірного іншомовного впливу.

У художній літературі широко застосовуються різноманітні стилістичні засоби, які надають мові виразності, експресивно-емоційного забарвлення. Вони зацікавлюють та залучають читача до світу мистецтва. Стилiстичнi проблеми перекладу стосуються передачі у процесі перекладу стилістичних характеристик оригіналу: відповідності стилів і жанрів та передачі стилістичних засобів. Оскільки стилістична компетенція становить, так би мовити, вищий рівень у порівнянні із знанням граматики та лексики, то стилістичні проблеми перекладу становлять більші труднощі для перекладача. Основною метою перекладача є забезпечення комунікації між людьми, незалежно від того, проходить ця комунікація в письмовій чи усній формі. Перекладач повинен передати повідомлення реципієнту таким чином, щоб реципієнт зміг зрозуміти це повідомлення. Важливо використовувати такі засоби, які будуть передавати повідомлення у мові перекладу так само, як воно було спочатку написано у мові оригіналу. Якщо ж не дотримуватися цього правила, значення повідомлення може бути змінено, і реципієнт не зрозуміє мети

повідомлення. Це може призвести до непорозуміння, викликаного неправильним тлумаченням повідомлення. Як говорить Д. Кніттлова, головною метою перекладача є подолання бар'єрів між різними культурами. Для досягнення цієї мети перекладач зазвичай використовує теорію перекладу, яка являє собою комплекс перекладацьких підходів і відгалужень і зв'язків між ними, включаючи контекст даного тексту або висловлювання [81, 9].

Художній переклад є одним із найскладніших видів перекладацької діяльності, основним завданням якого є відображення думок і почуттів автора прозового або поетичного першотвору за допомогою іншої мови, перевтілення його образів у матеріал іншої мови. Така необхідність передачі образів породжує ряд труднощів, які постають перед перекладачем. Так, перекладачеві необхідно постійно балансувати між зорієнтованістю на мову-джерело та мову перекладу, а також максимально точно відтворити картину світу, закладену автором у творі. Саме різноманіття стилістичних засобів художнього твору дозволяє реконструювати таку картину світу, зрозуміти особливості світосприйняття та світовідчуття письменника чи поета, а отже, адекватно перекласти такий художній твір. Власне тому неабиякого значення набуває варіативність відтворення стилістичних засобів оригінального твору.

Звертаючись до вивчення детективного жанру, варто зазначити, що дослідження його розвитку й проблематики, особливостей стилю, композиції, проблем перекладу у вітчизняному літературознавстві зокрема та перекладознавстві загалом не отримали достатнього висвітлення. У свідомості читачів і критиків детектив був пов'язаний з масовою «розважальною» літературою, якій приписувалися шаблонність сюжетів, безідейність, низький художній рівень. Лише після певного перегляду уявлень про детектив критики визнали його як самостійний жанр літератури.

Трансформації є невід'ємною частиною перекладацької діяльності. Актуальним також є питання використання перекладацьких трансформацій в текстах різних функціональних стилів мови. При перекладі текстів різних функціональних стилів перевага надається різним типам трансформацій, а тому

доречним є проведення дослідження, метою якого є виявлення тих трансформацій, що є найбільш часто вживаними та характерними для текстів певного функціонального стилю мови. [53, с.134].

Переклад не може бути абсолютним аналогом оригіналу, а це означає, що головне завдання перекладача полягає в тому, щоб створити текст максимально наближений до оригіналу з точки зору семантики, структури та потенційного впливу на користувача цього перекладу. Основна проблема міститься в тому, що між мовами оригіналу та перекладу не завжди можна знайти мовні паралелі – семантичні та структурні аналоги: однакові моделі речень чи словосполучень, повний збіг семантичних значень слів тощо. Саме тут перекладач має застосовувати перекладацькі трансформації.

Відомо, що в англійській мові найчастіше використовується прямий порядок слів, в українській мові порядок слів у реченні відносно вільний, що дає можливість перекладачу використовувати засіб перестановок. Перекладачу слід зважати на лексико-граматичні трансформації, тобто на структурні та лексико-семантичні розходження між англійською та українською мовами, які вимагають під час перекладу перебудови синтаксичної структури речення або лексичних змін. Оскільки лексика тісно пов'язана з граматиною, то дуже часто внаслідок трансформацій одночасно відбуваються лексичні та граматичні зміни. Прийом, який носить назва калькування, полягає в заміні складових частин-морфем або слів даної лексики їх прямими лексичними відповідниками в мові перекладу. Так як при калькуванні існує небезпека появи в перекладі буквализму, до цього способу перекладу слід вдаватися тільки тоді, коли в іншій мові дійсно відсутнє відповідне слово або вираз, а також якщо отримана калька не порушує сполучуваності слів в мові перекладу. Кальки часто можуть супроводжуватися вступним лексичним оборотом [45, с.268].

Так само як транскрипція і транслітерація, метод калькування не завжди розкриває читачеві, незнайомому з мовою оригіналу, значення перекладеного слова або сталого виразу. Це відбувається тому, що складні складені слова і стійкі словосполучення, для перекладу яких калькування використовується найчастіше,

часто мають значення, нерівне сумі значень їх компонентів, а так як при калькуванні використовуються еквіваленти саме цих компонентів, значення всього лексичного образу в цілому може залишитися нерозкритим. Так, непідготовленому читачеві буде дуже складно зрозуміти зміст деяких слів без розгорнутих пояснень.

Але на відміну від транскрипції, калькування не вважається механічною операцією перенесення вихідної форми в мову перекладу. Часто доводиться вдаватися до деяких трансформацій. Найчастіше це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів в словосполученні, афіксів або порядку слів.

Приєм упуцнення характеризується упуцненням деяких елементів. Але потрібно пам'ятати, що перекладач ні в якому разі не може брати і відкидати смислові елементи, якщо тільки вони не є зайвими або не повторюються декілька разів певним чином. При перекладі найчастіше підлягають опуцненню слова, які є семантично зайвими, а використання таких слів у перекладі становить собою порушення мовних норм. Інколи упуцнення при перекладі викликані відмінностями у структурі англійського та українського речень. Часто вилучаються присвійні займенники, які в українській мові є зайвими. Одним із найбільш яскравих прикладів зайвості є властиве англійській мові використання парних синонімів – паралельно вживаних слів, однакових або близьких за значенням. На відміну від англійської мови українській мові це не властиво, тому у таких випадках при перекладі необхідно вдаватися до опуцнень. Одна з причин використання цього прийому – це тенденція англійської мови до використання в описах числівників. У тих випадках, коли використання таких конструкцій не вмотивовано, необхідно використовувати опуцнення. Використання прийому опуцнення вимагає досить високої компетенції і розуміння тексту, оскільки необхідно пам'ятати, що це не «шпаринка» для пропуску складних місць у перекладі.

Описовий переклад. За словами Л.С. Бархударова, цей спосіб передачі безеквівалентної лексики полягає в розкритті значення лексичної одиниці мови оригіналу за допомогою розгорнутих словосполучень, що розкривають істотні ознаки явища, позначуваного даною лексичною одиницею, за допомогою її дефініції (визначення) на мові перекладу [5, с. 29]. Крім явних переваг (зрозумілості даного

явища), описовий спосіб перекладу має і свої недоліки, головним з яких є те, що перекладач має використовувати забагато зайвих слів, тим самим перевантажуючи художній текст. Часто при перекладі безеквівалентної лексики вдаються до поєднання відразу двох прийомів – транслітерації або калькування і описового перекладу, виконуючи його в коментарях або виносках. Цей спосіб є найбільш вдалим, тому що роз'яснивши одного разу значення певної лексичної одиниці, перекладач надалі використовує транслітерацію або кальку, значення якої читач вже розуміє.

Прийом заміни: суть полягає в заміні однієї граматичної одиниці в цільовій мові іншою, з інакшим граматичним значенням. При роботі з текстом перекладачеві досить часто доводиться зустрічатися з випадками, коли для того щоб коректно передати той чи інший образ або фразу в перекладі, їх потрібно повністю змінити. Використовувати контекстуальну заміну при перекладі доводиться у тих випадках, коли умови контексту не дозволяють використовувати словникові відповідники. Це відбувається тому, що або в мові перекладу немає необхідного словникового відповідника, або з певних причин у перекладі не можна використовувати значення, наявне в оригіналі. І тому інколи необхідно перебудувати весь контекст.

Інколи особливості сполучуваності слів в українській мові не дозволяють виконувати і залишати без змін дослівний переклад. Не завжди можна передати англійський іменник українським іменником, а прикметник – прикметником, тобто необхідна заміна частин мови. Інколи відповідний іменник в українській мові є, але його не можна використати у зв'язку з різним обсягом значень англійського і українського слова в даному контексті, і доводиться вдаватися до заміни частин мови.

З явищем багатозначності англійських слів перекладачеві доводиться стикатися на кожному кроці при перекладі. Але поряд зі словами, які мають декілька окремих, часткових значень, є й такі, які мають одне недиференційоване значення, яке при перекладі розпадається на особливо поширені дані слова в області абстрактних понять. Такі слова, як *mind*, *spirit*, *attitude* і цілий ряд їм подібних не мають в українській мові таких же загальних недиференційованих відповідників, і

перекладачеві доводиться вибирати одне із часткових значень там, де автор англійського тексту, не задумуючись, користується одним і тим же поняттям.

Основним питанням перекладознавчої науки і дотепер є питання еквівалентності та адекватності отриманого перекладу. В. Н. Комісаров вважає, що «еквівалентний переклад» і «адекватний переклад» – це поняття неідентичні, хоча і тісно пов'язані один з одним. Еквівалентність, за його словами, – це «сенсова спільність прирівнення одиниць мови оригіналу та перекладу» [38, с. 128]. Також В. Н. Комісаров стверджує, що термін «адекватний переклад» має більш широкий зміст і використовується як синонім «гарного» перекладу, тобто переклад, «який забезпечує необхідну повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах» [38, с. 156]. А. Д. Швейцер також наголошує на відмінності понять еквівалентності та адекватності перекладу. На його думку, «еквівалентність означає відповідність тексту перекладу, а адекватність означає відповідність перекладу як процесу даним комунікативним умовам» [79, с. 105]. Адекватність перекладу являє собою «певний компроміс, на який йде перекладач, жертвуючи еквівалентністю для рішення головної задачі. Таким головним завданням вважається збереження в перекладі функціональних доміант вихідного тексту. Інакше кажучи, адекватність має не максимальний, а оптимальний характер: «переклад повинен оптимально відповідати певним (часом не цілком сумісними один з одним) умов та завдань» [67, с. 36]. Я.І.Рецкер вважає, що «категорія адекватності є, головним чином, характеристикою не ступеня відповідності тексту перекладу тексту оригіналу, а мірою його відповідності очікуванням учасників комунікації, адекватність такого рівня можна спостерігат в усному перекладі, обидва комуніканти вважають переклад адекватним, якщо комунікація виявляється успішною, тобто 8 якщо завдання комунікації вирішені. При цьому ні той, ні інший комунікант не сумніваються в тому, що мовленнєвий твір, створений перекладачем, еквівалентний вихідному творові. У цьому випадку спрацьовує так звана «презумпція комунікативної рівноцінності», яка виникає у комунікантів кожен раз, коли текст створюється як переклад і використовується в якості перекладу» [52, с. 134]. Отже, основним протиріччям, з яким стикається перекладач при перетворенні оригінального тексту засобами мови

перекладу, вважається протиріччя, що являє собою зіткнення двох основних вимог, що висуваються до перекладу, особливо, якщо це стосується перекладу твору художньої літератури: «вимогою рівноцінності регулятивного впливу похідного тексту та тексту перекладу та вимогою їх семантико-структурної подібності» [97].

Перекладацькі трансформації традиційно більшістю науковців вважаються засобом вирішення вищезазначеного протиріччя, при цьому Л. К. Латишев зазначає, що «причинами перекладацьких трансформацій є суттєві розбіжності комунікативних компетенцій носіїв мови оригіналу та перекладу та прагнення перекладача нівелювати («згладити») їх заради досягнення рівноцінності регулятивного впливу похідного тексту та тексту перекладу» [44, с. 95].

Реакція людини, що знайомиться з текстом, визначається не тільки властивостями самого тексту (його семантикою і структурою), але й наявністю певних передумов, якими людина повинна володіти, щоб адекватно сприйняти та інтерпретувати зміст тексту – до таких передумов науковці відносять не лише гарне знання, часткове знання, чи абсолютне незнання мови, якою написано текст, але й наявність звичок та певних мовних стандартів і стереотипів і певних попередніх знань, без яких не можна зрозуміти, про що йдеться мова. Цей комплекс передумов та складових, без якого неможлива успішна мовна комунікація, і називають комунікативною компетенцією. Отже, для того, щоб «в перекладі відтворити регулятивний вплив тексту, необхідно, щоб співвідношення тексту перекладу з комунікативною компетенцією носія мови перекладу було б аналогічним з комунікативною компетенцією носія мови оригіналу» [96].

Саме для того, щоб комунікативні компетенції реципієнтів, що сприймають текст оригіналу та текст перекладу, співпадали, перекладач змушений використовувати трансформації, але не слід забувати про те, що «перекладацькі трансформації, безсумнівно, є вимушеною необхідністю. Нерідко є можливість перекласти, як кажуть, «слово в слово» і нею, звичайно ж, треба користуватися». Тобто, важливим питанням використання перекладацьких трансформацій є питання про ступінь їх необхідності та допустимості. Трансформації при недостатній кваліфікації чи невеликому досвіді перекладача легко можуть бути або недостатніми, або надмірними, або взагалі застосовані там, де можна було б зовсім обійтися без них. Про те, що таке явище

справді має місце у перекладі, свідчать два популярних перекладацьких поняття: «буквалізм» як результат того, що перекладач не скористався можливістю застосування трансформації і переклав занадто близько до тексту оригіналу; і «вільність» як продукт надмірності перекладацьких трансформацій, коли перекладач без шкоди для якості перекладу міг би перекласти ближче до похідного тексту. Вважається, що «адекватний ступінь трансформації знаходиться посередині між перекладацьким буквалізмом та вільністю. Це той ступінь, що відрізняє якісний переклад. На практиці, як правило, він забезпечується професійним чуттям перекладача». Як зазначає Щибря О.Ю., «більшість трансформацій активного стану в пасивний описуються трансформаційною моделлю перекладу. В перекладах текстів публіцистичного та художнього функціональних стилів трансформація може пояснюватися ситуативною моделлю перекладу, особливо часто, якщо вихідне речення є реченням буття. Така трансформація є поширенішою при перекладі текстів художнього та публіцистичного стилів і не зустрічається при перекладі текстів офіційно-ділового стилю. Це підтверджує стилістичну зумовленість застосування різних моделей перекладу» [102].

Латишев Л. К. називає три основні причини використання перекладацьких трансформацій: 1) розходження в системах мов оригіналу та перекладу (в одній з мов може бути відсутня категорія, властива іншій мові; всередині однієї і тієї ж категорії членування різняться; зіставні лінгвістичні категорії не цілком співпадають за обсягом значення); 2) розходження норм в мовах тексту перекладу та тексту оригіналу (з порушенням норми ми стикаємось у тому випадку, коли суть висловлювання зрозуміла, однак викликає уявлення про невірність мови (нормативні відхилення)); 3) незбіг узусу, діючого в середовищі носіїв мов оригіналу та перекладу (узус – правила ситуативного використання мови; відображає мовні звички та традиції даного мовного колективу) [44, с. 94].

Взагалі, трансформації, які використовуються під час перекладу, слід розглядати «з одного боку, як перефразовування тексту оригіналу засобами іншої мови, а з іншого – як адаптацію тексту перекладу до умов сприйняття повідомлення одержувачем перекладу». Поділяємо думку науковців, що здійснення

перекладацьких трансформацій – це творчий процес, пов'язаний з глибоким розумінням значення тексту однієї мови та вільним володінням виразними засобами іншої мови.

В залежності від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації поділяються на стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні та граматичні. Суть стилістичних трансформацій міститься у зміні стилістичного забарвлення одиниці, що перекладається. Морфологічні трансформації являють собою заміну однієї частини мови на одну чи на кілька інших частин мови. Суть синтаксичних трансформацій полягає у зміні синтаксичних функцій слів та словосполучень. Семантичні трансформації здійснюються на основі різноманітних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами тих ситуацій, що описуються. Лексичні трансформації становлять собою відхилення від прямих словникових відповідників та виникають, головним чином, тому, що об'єм значень лексичних одиниць вихідної та перекладної мов не співпадає. Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення у процесі перекладу згідно з нормами мови перекладу.

В рамках опису процесу перекладу, перекладацькі трансформації розглядаються не в статичному плані як засіб аналізу стосунків між одиницями похідної мови та їх словниковими відповідниками, а в плані динамічному – як засоби перекладу, які може використовувати перекладач при передачі різних за змістом та формою оригіналів в тих випадках, коли словникова відповідність відсутня, або не може бути використана через певні умови специфічного контексту. Залежно від «характеру одиниць похідної мови, які розглядаються як похідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації поділяються на лексичні і граматичні [38, с. 128]». Крім того, існують також комплексні лексико-граматичні трансформації, де «перетворення або зачіпають одночасно лексичні і граматичні одиниці оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки» [38, с. 53]. Так, В. Н. Комісаров перекладацькі трансформації поділяє на наступні рівні: лексичні; граматичні; лексико-граматичні. При цьому, описуючи ці три групи трансформацій, він спирається на характер

одиниць похідної (або ж вихідної – в різних інтерпретаціях) мови та мови перекладу. Далі В. Н. Комісаров розглядає лексичні трансформації, іменуючи їх «перекладацькими прийомами» і називає наступні: – перекладацьку транскрипцію та транслітерацію; – калькування; – лексико-семантичні заміни (конкретизацію, генералізацію, модуляцію) [38, с. 69]. До граматичних трансформацій він відносить: – синтаксичне уподібнення (дослівний переклад); – членування речення; – об'єднання речень; – граматичні заміни (форми слова, частини мови або члена речення). До комплексних лексико-граматичних трансформацій за В. Н. Комісаровим належать: – антонімічний переклад; – експлікація (описовий переклад); – компенсація. Щодо визначення перекладацьких трансформацій за Л. К. Латишевим, то він зазначає про них наступне: «переклад – це те ж саме перефразування; з тією лише різницею, що це перефразування з однієї мови на іншу; відповідно перекладацькі трансформації являють собою один із двох основних видів операцій, що застосовуються в процесі трансмовного перефразування (перекладу). Іншим основним видом перекладацьких операцій, як ми пам'ятаємо, є підстановки». Л. К. Латишев, в свою чергу, лексичні трансформації розглядає як підвид перекладацьких трансформацій, виділяючи при цьому наступні: – категоріально-морфологічні; – синтаксичні; – лексичні; – трансформації на рівні глибинної структури мови [44, с.110]. Як бачимо, ті трансформації, які В. Н. Комісаров відніс до граматичних (синтаксичне уподібнення, членування та об'єднання речень, граматичні заміни форми слова, частини мови або члена речення), Л. К. Латишев назвав синтаксичними і категоріально-морфологічними.

У рамках сьогоденної глобалізації та розширення кордонів виникає необхідність подолання культурних бар'єрів, які ускладнюють порозуміння різних народів. Наразі існує безліч способів, які мають полегшити цей процес. Але, загальновідомим є той факт, що найглибшим відображенням культури народу, його ментальності та світогляду є мова. У свою чергу мова існує в усному та писемному вигляді. Для нас, найбільшу цінність становить писемна творчість, у даному випадку художня література. Саме в ній зберігається соціокультурна спадщина народу, яка знаходить своє відображення через певні мовні одиниці та культурно-

марковану лексику. З дослідження стає зрозуміло, що перекладач, працюючи з безеквівалентною лексикою, має використовувати не тільки перекладацькі стратегії, які вже є перевірними і використовуються іншими перекладачами, але має також покладатися на власну інтуїцію та досвід. Не достатньо лише добре знати мову. Перекладач має бути, хоча б на початковому рівні, знайомий із культурами тих мов, з якими він працює під час перекладу, тому що безеквівалентна лексика часто пов'язана саме з побутом. Безеквівалентна локсика представляє собою слова, словосполучення і вирази, які використовуються в повсякденному житті. Такі безеквівалентні лексичні одиниці називаються реаліями. Також для здійснення якісного, адекватного перекладу, перекладач має дуже добре знати тему, з якою він працює, враховувати стиль тексту та його призначення.

Перекладацькі трансформації являють собою засоби вирішення протиріччя, що виникає при неспівпадінні комунікативних компетенцій, притаманних носіям тексту оригіналу та тексту перекладу. При використанні тих чи інших перекладацьких трансформацій, професійному перекладачеві необхідно пам'ятати про те, що існує адекватний ступінь та міра перекладацьких трансформацій. Якщо є можливість не користуватися трансформаціями – то правильним буде їх не використовувати, щоб не виникло такого явища, як перекладацька вільність, коли перекладач використовує трансформації занадто часто і навіть там, де без них можна обійтися.

Що стосується класифікацій перекладацьких трансформацій, то їх на даному етапі розвитку перекладацької науки існує чимало, більш детально нами було розглянуто класифікації Т. А. Казакової, В. Н. Комісарова та Л. К. Латишева, вважаємо їх найбільш повними та ґрунтовними. Усі вони перегукуються між собою, та більшість науковців наголошують на функціонуванні у тексті здебільшого лексико-граматичних трансформацій, тобто комплексних.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ВІДТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ У ТВОРАХ ДЕТЕКТИВНОГО ЖАНРУ

2.1. Методи дослідження лексичних одиниць з національно-культурною специфікою в англomовній детективній прозі

Процес наукового дослідження – це процес перетворення невідомого у відоме, це своєрідна розвідка мислеформами невивчених сфер життя. З огляду на це наукове дослідження якісно відрізняється від навчального чи пізнавального процесів засвоєння знань, якими би складними і широкими вони не були. Для повноти

картини досліджуваного явища та усвідомлення адекватності зроблених науковцем висновків і наведених ним результатів необхідна інформація про те, як проводилося наукове дослідження. Науково-дослідницькі праці вимагають специфічного типу мислення, однією з яких є застосування особливих способів пізнання світу, що втілені в методах і методиках. Наука про мову, як і інші галузі науки, володіє багатим арсеналом таких способів. У нашій роботі використано методологічні засади, методи, методики тощо, що входять у коло основних лінгвістичних методів

Сучасна лінгвістика характеризується прагненням до всебічного вивчення мовних одиниць, що, у свою чергу, зумовлює інтегроване використання різноманітних підходів щодо аналізу окремих лінгвістичних явищ. Розкриттям функціональної природи мови як семіотичної системи, формуванням інструментарію, засад і способів опису й аналізу мови та її явищ і займається лінгвометодологія [1, с. 620]. О.О. Селіванова кваліфікує лінгвометодологію як маргінальну галузь, що проектується в загальну методологію— учення про способи пізнання і осмислення дійсності й формування внутрішнього рефлексивного досвіду людини, а також про дослідницькі настанови, принципи та процедури аналізу об'єктів різних наук. [55, с. 219] .

І.В. Арнольд трактує методологію як застосування до процесу пізнання принципів світогляду, тобто співставлення отриманих даних з іншими фундаментальними науками, насамперед з філософією [3, с. 46-49]. Ми погоджуємось з думкою О.О. Селіванової про те, що вже конкретна наука на основі загальнофілософської методології формує системи дослідницьких принципів та способів аналізу власного об'єкта, що становлять методологію цієї наукової галузі. Слушною є думка В.А. Маслової, яка акцентує увагу на тому, що методологія у порівнянні з теорією не є основою для формування нових знань, і не слугує базою для практичного знання, проте розвиває такі елементи, без яких процес науки був би неможливим [48, с. 30]. В мовознавстві методологія визначає загальну орієнтацію і характер лінгвістичних досліджень, значною мірою зумовлюючи його наукові результати. Зазначимо, що методологія визначає метод і методику дослідження. Метод відповідає методології – підходу до досліджуваного матеріалу, його

теоретичному осмисленню. А методика – це сукупність прийомів відбору, систематизації й опису матеріалу [17, с. 297].

На сьогоднішній день не існує однозначного визначення терміна «метод». Так, О.С. Ахманова розглядає лінгвістичний метод як «сукупність прийомів, які використовуються в дослідженні мови» [88, с. 225]. Такого ж погляду дотримується і Т.В. Жеребило, яка вбачає в методі «систему особливих прийомів». Ю.С. Степанов вважає, що метод – це «сукупність настанов». І.В. Арнольд інтерпретує метод як підхід до вивчення матеріалу, його систематизації та теоретичному осмисленні [3, с. 8–9]. Вона також трактує метод як сукупність дослідницьких прийомів, методик й операцій, що використовуються для досягнення дослідницьких завдань відповідно до певної лінгвістичної теорії і принципів (методології) пізнання [3, с.10].

Методом (від грец. *methodos* «шлях дослідження, пізнання») вважають систему правил і прийомів підходу до вивчення явищ і закономірностей природи, суспільства і мислення. Сам по собі термін «метод» доволі неоднозначний: його застосовують у широкому загальнонауковому, філософському значеннях; у вузькому спеціально-науковому (що стосується окремої галузі науки – фізики, хімії, математики, історії, літературознавства, мовознавства тощо) значенні, а також і у значенні, яке збігається зі значенням поняття «методика». У широкому загальнонауковому та філософському смислі термін «науковий метод», у тому числі лінгвістичний, означає шлях пізнання і тлумачення будь-якого явища дійсності, його вид і спосіб, знаряддя й засіб. [90]. Таке трактування є класичним: його витоки можна простежити ще у вченнях Аристотеля, Г. Гегеля та ін. Загальнонаукові методи пізнання базуються на знанні універсальних законів природи, суспільства і мислення. Такий метод є єдиним для всіх наук. Як приклад можна навести діалектичний метод, за яким об'єктивний світ пізнають у його цілісності, суперечливості й розвитку.

Класичний детектив як різновид детектива, в якому пропонувалися «ідеальні рішення таємниць, які слід було розгадати», «бездоганно побудована інтрига», а злочинець заздалегідь не відомий, склався під впливом Е.А. По і А. Конан Дойла, «чиї традиції пізніше продовжила Агата Крісті». Як найповніше традиція

класичного детектива («the classic detective fiction») в період «Золотого віку» детектива в 20-ті роки ХХ століття була розвинена А. Крісті під впливом творчості А. Конан Дойла [6, с. 7].

У детективній прозі читачам пропонувалася оптимістична модель світу, де той, хто зазіхав на встановлений порядок речей, неминуче виводився на чисту воду і підлягав покаранню. В основі класичного англійського детективу лежали цінності стабільного суспільства, що складалося із законослухняних осіб. Цей жанр стверджував непорушність соціальної системи, а також неминучість, з якою карався зловмисник [103]. Оскільки світ детективу відрізняється гіпердетермінованістю (понадупорядкованістю), у читача з'являвся особливий мотив для читання – «переживання відновлення нормативного порядку і, як наслідок, стабілізація власного становища (у тому числі соціального статусу)» [54, с. 18].

Обробка отриманого фактичного матеріалу була виконана із застосуванням описового методу як методу планомірного систематичного аналізу досліджуваних ЛО, їх інвентаризації та систематизації, з'ясування особливостей будови і функціонування з урахуванням різних перехідних випадків. Назва цього методу дає підстави вважати його суто описовим, тоді як він фактично вимагає значно більшого – а саме розуміння, аналізу, теоретичного тлумачення явищ мови, які розглядаються науковцем у його роботі. Описовий метод застосовують для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів і частин «механізму» мови. Він вимагає точної характеристики фонем, морфем, слів, граматичних категорій і форм тощо. Кожен із цих елементів може і повинен розглядатися і формально, і семантично. Саме цей метод найбільш яскраво репрезентує зв'язок лінгвістики з потребами суспільства. На основі цього методу створюються численні так звані описові граматики різних мов; на основі цього ж методу складені тлумачні словники різних мов – база лексикологічних досліджень. «Опис» фактів мови є насправді їх якісним аналізом, їх систематизацією, що створює теорію елементів і частин мовної структури. Досягнення описового методу великі й безперечні, хоча ще не цілком ясно усвідомлені, оскільки можна часто спостерігати їх змішування з іншими методами, зазвичай з порівняльно-історичним, мабуть, тому що «описові» роботи з

мови створювалися тими ж самими науковцями, які зароджували і розвивали теорію і практику порівняльно-історичних досліджень. Зрозуміло, що описовий метод розвивається разом з розвитком мовознавства, диференціюється залежно від належності вченого до тієї або іншої школи або напряму. Так, по-різному здійснювали описове вивчення мови прихильники логіко-граматичної школи Ф. І. Буслаєва, граматико-психологічної школи О. О. Потебні, формально-граматичної школи Ф. Ф. Фортунатова. На сучасному етапі описовий метод чітко взаємодіє зі структурним методом [66, с.312].

Об'єктивність висновків, зроблених у результаті проведеного дослідження, досягалася шляхом застосування кількісних методів обробки фактичного матеріалу. Цей метод умовно можна називати математичним. Елементи мовної структури, як і будь-якої системи знаків, характеризуються кількісною ознакою; інакше кажучи, одних елементів більше, інших менше, одні застосовуються рідко, інші часто, одні строго вишиковуються у великі ряди, інші весь час порушують логіку таких рядів тощо. Елементом і «ділянкам» мовної структури кількісні ознаки настільки ж необхідні, як і ознаки якісні. Позаяк це чи не найголовніше, чого не хочуть помічати ті науковці, які не підтримують застосування кількісного дослідження: виявляється, що кількісні ознаки елементів мови на одному рівні (наприклад, ознаки морфем) є однією з причин, що формують якісні ознаки елементів мови на іншому, вищому рівні (якісні ознаки слів. Різні розряди і категорії слів, їх форм і поєднань можна розглядати як математичні множини і застосовувати для їх наукового осмислення поняття і формули математичної науки, так званої теорії множин. Функціонування елементів мови характеризується передусім їх повторюваністю і тому може розглядатися як процес, для вивчення якого застосовують поняття і формули математичної статистики і теорії ймовірності. Поступово й обережно в дослідженні мови починають застосовуватися і деякі інші математичні науки. Як бачимо, в основі цього методу перебуває важливе завдання мовознавства – пізнання кількісної сторони мови і мовлення, кількісних закономірностей, пов'язаних із функціонуванням і розвитком мовної структури. Окреслюється також і новий предмет дослідження – сукупність кількісних властивостей, які характеризують

елементи мовної структури. Основні вимоги кількісного методу стають все більш чітким.

Англійський класичний детектив, який називають аналітичним, об'єктивує картину світу рубежу XIX–XX століть, у якій знаходять утілення ідеї логічного позитивізму. Саме під впливом цих ідей з'являється аналітичний (дедуктивний) метод (method of deduction) персонажів детективу – сищиківаналітиків. У дедуктивному методі розслідування «виявляється не фізична сила, а інтелектуальна міць» У класичному англійському детективі аналітичне мислення стає формотворчою, ціннісною першоосновою [71, с.216]. На чільне місце в розкритті злочину ставляться «аналітичні здібності нашого розуму» (the mental features discoursed of as analytical), у тому числі й з боку читача, якому в такому «аналітичному» детективі повідомляється вся інформація, якою володіє сищик, і пропонується розгадати загадку раніше за головного героя [103]. Однак, автор може забажати зробити протилежне: не мотивувати увагу читача до злочинця [100].

У нашому дослідженні зроблено акцент на вивченні лексичних і синтаксичних засобів виразності та їх концентрованому застосуванні в так званих фігурах висунення. Детективна розповідь за своєю природою має стверджувати складні ідеї, моральні цінності (добро, зло, злочинність), що виражені в цьому жанрі імпліцитно. Ствердження відбувається за допомогою ситуацій, які викладаються простою мовою (автологічний стиль), а професійносоціальна, статева та інші ідентифікації персонажів також спрощено реалізуються за допомогою корпоративної лексики. [96].

Для дослідження прагмастилістичного та синергетичного аспектів англійської детективної розповіді застосовано комплексну методичку, яка поєднує в собі аналіз цілей і функцій розповіді та їх прагматичну реалізацію в текстах композиційними та мовностилістичними засобами, а також аналіз детективної розповіді в аспекті самоорганізації цього жанру. Розроблена в дослідженні методика досліджень являє собою органічний синтез синергетичних і традиційних лінгвістичних методик.

2.2. Методика дослідження національно-культурної специфіки в детективах

Методики вивчення мови дуже умовно можна розділити на «інтуїтивні» і «точні». Вони, загалом, не залежать від того чи іншого лінгвістичного методу, яким послуговується дослідник на певному етапі наукового пошуку. Розглянемо найбільш поширені методики лінгвістичних досліджень. Методика спостереження. Найпоширеніша і, ймовірно, найбільш необхідна з методик. Не можна осмислювати, аналізувати, узагальнювати, чи просто збирати навіть в елементарній послідовності факти мови без вміння адекватно їх спостерігати. Ця методика представлена повторюваними діями, операціями людської свідомості, що спрямовані на впізнавання повторюваних елементів мови, їх ознак і відмінностей. Методика опису – це повторювані дії письмової фіксації результатів спостереження за фактами мови – фіксації спостережуваних ознак мовних явищ, умов, у яких ці ознаки з'являються, залежностей однієї ознаки від іншої, їх тотожностей і відмінностей тощо. Наприклад, вирішуючи певне завдання, можна зафіксувати всі випадки вживання форм присвійної форми іменника в тексті – всі формальні і семантичні особливості цих форм, всі різновиди їх синтаксичного застосування тощо [89]. Методика зіставлення. Ця методика належить до найбільш поширених. Вона полягає в повторюваних, стандартизованих діях, спрямованих на відкриття, розпізнавання і вияву відмінностей між явищами мови, що вивчається. Так при дослідженні категорії часу англійського дієслова, логічним є зіставлення численних форм теперішнього часу, форм теперішнього часу з формами минулого (і форми минулого часу між собою), форм теперішнього і минулого часу з формами майбутнього (і їх, в свою чергу, між собою). Якщо того вимагатимуть завдання дослідження, зіставлення може охопити факти двох або навіть декількох мов. Саме такий шлях є доречним для розуміння істотних явищ мови і відмежування їх від несуттєвих (за умови аналізу й узагальнення результатів численних операцій зіставлення фактів). Така методика зазвичай застосовується при вивченні історії мов.

Статистична методика. Ця методика, яка чимдалі успішніше застосовується у зв'язку з розвитком кількісного методу в мовознавстві, опирається на ідеї та узагальнення теорії ймовірностей і математичної статистики. У найпростішому

випадку вона є підрахунком частоти вживання досліджуваних явищ у певному текстовому матеріалі (або живому мовленні). Результати підрахунків зазвичай зводяться в таблиці, зображуються графіками, репрезентуються відсотками, десятковими дробами тощо. У випадках більш детального аналізу застосовуються статистичні формули, які дають змогу оцінювати отримані у підрахунках величини з точки зору їх закономірності, випадковості, відповідності чи невідповідності до висунутої і перевіреної гіпотези, стійкості чи нестійкості, можливості чи неможливості використовувати їх для оцінки цілого тексту або сукупності текстів за небагатьма вибірками тощо. Ця методика має перспективу, оскільки дозволяє вивчати ще не досліджені галузі мови і мовлення, що важливо як для лінгвістичної теорії, так і для її прикладного використання (у машинному перекладі, автоматичному пошуку інформації, програмованому навчанні, викладанні мов тощо). Крім того, ця методика дозволяє науковцям переконатися в адекватності і об'єктивності висновків, зроблених ними у результаті дослідження, що важко переоцінити, особливо у лінгвістичних дослідженнях, де показник суб'єктивності висновків наразі досить високий. [91, с.310].

Вивчення ключових концептів детективного дискурсу у роботі проводиться в межах когнітивно-дискурсивної парадигми, положення якої ґрунтуються на поєднанні когнітивно та комунікативно орієнтованого аналізу. Методологічним принципом вивчення ключових концептів англomовного детективного дискурсу є когнітивно-дискурсивний підхід, який передбачає обов'язковий розгляд «кожного мовного явища, кожної мовної форми, по її участі у виконанні мовою двох найважливіших функцій – когнітивної та комунікативної» [27, с. 51]. «Кожне мовне явище може вважатися адекватно описаним і розтлумаченим тільки тоді, якщо воно розглянуто на перехресті когніції та комунікації» [27, с. 11]. У той же час, межа між когніцією та комунікацією умовна.

Так, когнітивний підхід до мовного явища, як зазначають С.А. Жаботинська, О.С. Кубрякова, Дж. Лакофф, Р. Ленекер, підкреслює зв'язок цього явища з ментальною діяльністю людської свідомості та спрямований на виявлення особливостей його репрезентації у свідомості, при цьому комунікативний підхід

орієнтований на виявлення того, як досліджуване явище використовується у процесі спілкування. Таким чином, дослідження, виконане у межах когнітивнодискурсивної парадигми наукового знання, дозволяє максимально повно і всебічно описати досліджуваний об'єкт, інтегруючи «як когнітивні, так і комунікативні особливості його буття в системі мови» [131 с. 68].

Концепт як одиниця знання, сукупність уявлень про певний фрагмент дійсності, має певну структуру, що виділяється залежно від напрямку дослідження, у той же час, концепт є «одиноцею, покликаною поєднати наукові дослідження в галузі культури, свідомості й мови, тому що він належить свідомості, детермінується культурою й опредмечується в мові» [35, с. 92]. Максимально узагальнені підходи до розуміння концепту, що існують у лінгвістиці, зводяться до лінгвокогнітивного та лінгвокультурного осмислення цього явища. Відповідно, концепти поділяються на «когнітивні» та «культурні» (лінгвокультурні, культурологічні). Відмінності у названих підходах до концепту «досить умовні і пов'язані не стільки із загальними завданнями цих дисциплін – типологією і моделюванням репрезентації знань у мові – скільки з технікою виділення об'єкта дослідження та методикою його опису». Лінгвокогнітивний підхід, що застосовується в цій роботі, використовує вектор аналізу від смислу (концепту) до мови (засобів її вербалізації) [36, с. 72].

У лінгвокогнітивному трактуванні концепт – це «одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка втілює знання й досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку (*lingua mentalis*), усієї картини світу, що відбивається в людській психіці». У мові когнітивні концепти: схеми, фрейми, інсайти, сценарії, розумові картинки, гештальти, калейдоскопічні концепти тощо репрезентуються «готовими лексемами і фразеологізмами зі складу лексико-фразеологічної системи мови; вільними словосполученнями; структурними і позиційними схемами речень, що несуть типові пропозиції (синтаксичні концепти); текстами і сукупностями текстів» [40, с. 99].

Отже, найважливішою частиною дослідження концепту є когнітивна інтерпретація результатів опису семантики мовних одиниць, якими вербалізований досліджуваний концепт. «Семантичний аналіз, будучи першою і необхідною стадією дослідження, постачає «дані», той «матеріал», який має бути впорядкований за допомогою концептуального аналізу». Результати семантичного аналізу припускають уявне узагальнення отриманих даних на більш високому рівні абстракції з метою підсумкового моделювання змісту концепту й становлять виявлення когнітивних ознак, що формують досліджуваний концепт як ментальну одиницю. Таким чином побудова семантичного простору ключових концептів на підставі виявлення сем, що входять у значення мовних одиниць, – номінантів ключових концептів, які відбивають когнітивні ознаки досліджуваного концепту, приводить до розгляду концептів на іншому, більш високому рівні абстракції.

Згідно з положеннями когнітивної лінгвістики, «концепти, що зберігаються в мисленні, не є ізольованими, атомарними одиницями», пояснення концепту можливе на тлі більш широкої галузі знання, яку називають доменом і визначають як «комплекс знань, тематично відмежований від інших комплексів знань», «сукупність знань», «зв'язну сферу концептуалізації». Домени становлять суто когнітивні сутності, ментальний досвід, репрезентаційний простір або концептуальні комплекси [50, с. 147]. Відзначимо, що мета та завдання роботи зумовили доцільність використання як семасіологічного, так і ономасіологічного підходів. Семасіологічний підхід застосовувався у процесі визначення семантики засобів відтворення національно-культурної специфіки та семантичних відношень між ними, а ономасіологічний при розгляді актуалізації основних понять терміносистеми детективів.

В основу контекстуального аналізу покладено ідею дослідження мови в дії, у процесі функціонування з огляду на цілеспрямовану природу мовних одиниць і явищ. Деякі дослідники вважають цей метод різновидом загального описового методу, хоч останній застосовується, звичайно, щодо менш складних мовних одиниць. Контекстуальний метод надає можливість дослідити термін у сфері його використання та функціонування. В процесі такого аналізу можна виявити

фундаментальні ознаки терміна, які неможливо прослідкувати у сфері фіксації. В нашій роботі метод контекстуального аналізу полягає в розкритті семантики термінологічних одиниць у мовленні, з'ясуванні їхніх функціональних особливостей, виявленні асоціативно пов'язаних смислових ознак при встановленні синонімічних, омонімічних та полісемічних зв'язків у тексті.

Наведені вище методики та методи допомагають у процесі дослідження лексико-семантичних засобів відтворення національно-культурної специфіки в англійській мові. Їх застосування обумовлено багатогранністю предмета дослідження та багатоаспектністю самого дослідження, а поєднання різних методів аналізу дозволило забезпечити достовірність отриманих даних.

Застосування принципів теорії виділеності Я. Рецкера дозволяє також зрозуміти, як мовне вираження виокремлює якийсь елемент – профіль (profile) у рамках викликаної у свідомості певної частини концептуального змісту – бази (base). Профіль мовного вираження становить свого роду фокус уваги, те, що позначається в межах концептуальної бази [52, с. 18]. У методологічному плані когнітивно-дискурсивний підхід до аналізу вербалізованих концептів зумовлює інтегрування лексико-семантичних і дискурсивних даних, тобто комплексне вивчення когнітивного змісту концептів та їх дискурсивної реалізації в їхній єдності та взаємозв'язку. Когнітивний підхід до дискурсу припускає наявність тісного взаємозв'язку дискурсу та когніції. Свідомість пов'язує когніцію людини і мову, визначаючи при цьому характеристики «продуктів когніції», що об'єктивуються в дискурсі. [58, с. 118]. Зв'язок між когніцією та комунікацією здійснюється за допомогою слів, значення яких «закорінене у практичних знаннях людини», та відкриває доступ до ментальної діяльності людини, і знаходить реалізацію в дискурсі, а також становить середовище для конструювання смислів.

Опосередкована реалізація рівня свідомості, тобто тієї або іншої системи концептів (концептуальної картини світу), здійснюється у вигляді дискурсивних практик певного типу [63, с. 108]. Детективний дискурс також має здатність конструювати особливий світ або його образ, що зумовлено притаманною для дискурсу функцією.

Певний набір ключових концептів характерний для окремо взятого дискурсу, при цьому такі концепти виступають координатами дискурсивного простору [26, с. 29]. Концепти, специфічні для певного дискурсу, стали предметом досліджень у ракурсі когнітивно-дискурсивної парадигми знання, орієнтованої на когерентне вивчення когнітивних і комунікативних аспектів діяльності.

Як методологічна база для аналізу взаємозв'язку ключових концептів детективного дискурсу використана теорія валентності, в основі якої лежить твердження про те, що «визнання системності мови в усьому обсязі її функціонування передбачає і системність зв'язків між її елементами» [102].

Аналіз функціонування лексем-репрезентантів ключових концептів у дискурсі класичного детективу також свідчить про наявність як обов'язкової, так і факультативної валентності, представленої, зокрема, факультативною атрибутивною валентністю іменників, що вербалізують ключові концепти детективного дискурсу, яка проявляється у сполучних властивостях слова та реалізується лише в окремих випадках (пор.: *solved mystery* і *unsolved mystery*, *private detective* і *official detective*, *clever criminal* і *stupid criminal*). У той же час визначена й обов'язкова валентність, що реалізується як сполучуваність лексем-репрезентантів ключових концептів при наявності спільних семантичних ознак, що виділяються в предикатах і лексичних засобах, які заповнюють їх валентності. Складна когнітивна структура, представлена системою концептів, пов'язує у свідомості людей явища дійсності та їх мовне втілення. Така система концептів «конструює у вигляді структурованого знання глобальний динамічний образ світу та результати внутрішнього рефлексивного досвіду людини і може бути реалізована у вербальних формах» [95].

Для найбільш повного вивчення ключових концептів детективного дискурсу використовуємо семасіологічний (від мовного знака до значення) і ономасіологічний (від значення до слова) підходи і звертаємося до даних суміжних наук.

Для дослідження прагмастилістичного та синергетичного аспектів англomовної детективної розповіді застосовано комплексну методику, яка поєднує в собі аналіз цілей і функцій розповіді та їх прагматичну реалізацію в текстах

композиційними та мовностилістичними засобами, а також аналіз детективної розповіді в аспекті самоорганізації цього жанру. Розроблена в роботі методика досліджень являє собою органічний синтез синергетичних і традиційних лінгвістичних методик.

Аналіз філософської, загальнонаукової та спеціально-наукової літератури засвідчив, що у сучасній лінгвістиці виділяють такі методи досліджень: описовий, порівняльно-історичний, дистрибутивний, трансформаційний, структурний тощо, які формуються на стику основних методів, що зумовлено специфікою певного дослідження. Одні методи використовуються широко, інші знаходяться на етапі розвитку, або навпаки, залишаються історією. Методологія є сукупністю вчень про наукові методи пізнання або сукупність методів дослідження, що застосовуються в будь-якій науці відповідно до специфіки її об'єкта. Методи лінгвістичних досліджень уможливають якісне дослідження різних аспектів мови, формулювання чітких висновків, що є основною метою будь-якого дослідження. Актуальним є використання в лінгвістичних дослідженнях методів суміжних наук: психології, математики, логіки, фізики, статистики тощо, що дає можливість автоматизувати та вдосконалити хід дослідження, а також верифікувати отримані результати та об'єктивізувати зроблені дослідником висновки. Методи дослідження класифікують за двома категоріями – традиційні та сучасні. До традиційних методів належать: зіставний, описовий та порівняльно-історичний. До сучасних відносяться: психолінгвістичний, метод компонентного аналізу, контекстологічний, дистрибутивно-статистичний, а також психологічні, фізіологічні та математичні методи дослідження. Метод є шляхом досягнення певних результатів у пізнанні і практиці, тобто способом організації теоретичного і практичного освоєння дійсності.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО-МАРКОВАНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРАХ АГАТИ КРІСТІ

3.1. Особливості перекладу лексики з національно-культурною специфікою у художньому творі «У готелі Бертрам»

Роман Агати Крісті «У Готелі Бертрам» є класичним прикладом детективного жанру. Проте, при аналізі роману виявляються характеристики, які не тільки роблять роман детективним, але і показують індивідуально-авторську специфіку художнього тексту. Численні дослідження творчості А. Крісті підтверджують, що письменниця обмежувалася лише роботою в рамках жанру, який в її час можна було вважати усталеним. Вона привнесла в нього риси лірико-психологічного роману, що виразилося в особливій організації сюжету і в майстерному зображенні персонажів роману.

Особлива гамма почуттів, зображена в романі, тісно пов'язана з культурною специфікою місця дії. Готель «Бертрам» можна назвати куточком типової Англії, а те, що відбувається там злочин і реакцію на нього персонажів роману – відображенням британського характеру.

Агата Крісті детально описала один ранок міс Марпл, що дозволило нам побачити традиційне проведення часу старої леді:

"Miss Marple finished her breakfast, and got up in a pleasant leisurely fashion. She had a plan ready made for a delightful morning of shopping. Not too much - to overtire herself. Oxford Street today, perhaps. And tomorrow Knightsbridge. She planned ahead happily" [82, с. 28]. – «Міс Марпл закінчила сніданок і встала, радісно посміхаючись при думки про те, що поспішати їй нікуди. План на сьогодні був складений ще заздалегідь: ранок буде присвячено покупкам. Але не будемо занадто перевтомлюватися. Сьогодні, можливо, Оксфорд-стріт. А завтра Найтсбридж. Ось які радісні думки веселили міс Марпл» [87].

Під час перекладу перекладач вдався до граматичних трансформацій, а саме до додавання слів. Така необхідність виникає при перекладі синтаксичних

комплексів та деяких конструкцій, не властивих у/м (абсолютних конструкцій). Часто ці додаткові слова є необхідними сполучними ланками в укр. фазі.

Також Агата Крісті описує традиційний одяг міс Марпл:

"It was about ten o'clock when she emerged from her room fully equipped: hat, gloves, umbrella – just in case, though it looked fine - handbag- her shopping bag " [82, с.54]. – «Було близько десяти, коли вона вийшла зі свого номера в повному спорядженні - капелюшок, рукавички, парасолька (про всяк випадок, хоча погода була чудова) і сумка, сама парадна сумка міс Марпл ...». [87]

Приклад чудово демонструє традиційне вбрання британки. Звичка брати з собою парасольку свідчить про те, що погодні умови в Англії зазвичай не зовсім добрі. Перекладач використав описовий метод під час перекладу. Описовий переклад розкриває значення лексичної одиниці мови оригіналу за допомогою розгорнутих словосполучень, які відзначають суттєві ознаки позначуваного даною лексичною одиницею явища. Проте такий спосіб вважається громіздким та неекономним.

Наступний приклад також демонструє традиційний одяг персонажів, а також манери поведінки типових англійців.

"Still, there Bess Sedgwick was, looking as usual very smart, in her dark suit and her emerald shirt, lunching at a table with a man. A young man with a lean hawklike face, wearing a black leather jacket. They were leaning forward talking earnestly together, forking in mouth fuls of food as though they were quite unaware what they were eating. " [82, с. 62] - «І все ж Бесс Седжвік була саме тут. Вона, як завжди, мала вельми ошатний вигляд у чорному дамському костюмі та сорочці смарагдової барви. Вона снідала за столиком з якимось чоловіком. То був молодик із худорлявим, яструбиним обличчям, вбраний у чорну шкуратянку. Вони жваво про щось розмовляли, не дивлячись, підхоплювали виделкою кусень за куснем, наче геть байдужі до того, що їли.» [87].

Для перекладу таких реалій (побут, їжа, одяг) використовується приблизний переклад. Приблизний переклад – пошук найближчого за значенням відповідника в

мові перекладу лексичної одиниці мови оригіналу, яка не має точних відповідників у мові перекладу. Використання цього засобу зумовлене тим, що не завжди можна знайти відповідник в інших культурах. Вважаємо, що автору перекладу вдалося передати атмосферу тексту оригіналу в тексті перекладу.

З прикладів стає зрозуміло, що для відтворення повної яскравої картини сюжетів захоплюючих детективних історій Агата Крісті у своїй творчості вдається до використання слів-реалій.

“The offices of Egerton, Forbes & Wilborough were in Bloomsbury, in one of those imposing and dignified squares which have as yet not felt the wind of change. Their brass plate was suitably worn down to illegibility. The firm had been going for over a hundred years and a good proportion of the landed gentry of England were their clients.” [82, с.71]. - «Контори фірми "Егертон, Форбс і Вілборо" розташувалися на Блумсбері, одному з тих респектабельних імпазантних майданів, яких ще не торкнувся вітер змін, їхні мідяні таблиці так стерлися від часу, що напис став нечітким. Фірма існувала сто з гаком років, і значна частка її клієнтів належала до дрібної шляхти» [87].

Транскрипція та транслітерація є переважними засобами для перекладу ономастичних реалій: імен, прізвищ, прізвиськ, імен літературних героїв, назв творів, імен відомих людей, письменників, видатних осіб, топонімів, назв компаній, музеїв, ресторанів, магазинів, аеропортів та ін. Під час перекладу перекладач вдався до способу транслітерації. Назви компаній відносяться до безеквівалентної лексики, вони є реаліями.

“Mrs. McCrae, Canon Pennyfather’s housekeeper, had ordered a Dover sole for the evening of his return. The advantages attached to a good Dover sole were manifold. It need not be introduced to the grill or frying pan until the Canon was safely in the house. It could be kept until the next day if necessary.” [82, с. 87]. - «У зв'язку з тим що ввечері мав приїхати канонік Пеніфазер, його економка місіс Маккрей замовила в Дуврі морського язика. Чудовий морський язик із Дувра мав багато переваг проти іншої риби. Його не треба було смажити на рашпері, або на сковороді до самого

повернення каноніка додому. При потребі морський язик можна було зберегти на завтра.» [87].

У цьому випадку для перекладу імен героїв був використаний засіб транскрибування, цей же засіб послугував для перекладу назви містечка Дувр.

“Rather shamefacedly she paid a visit to Madame Tussaud’s, a well-remembered delight of her childhood. In Westbourne Grove she looked in vain for Bradley’s. Aunt Helen had always gone to Bradley’s about her sealskin jacket.” [82, с. 127]. - «Нерішуче і сором'язливо завітала вона до Музею мадам Тюсо, який ще з дитинства викликав у неї щирий захват. У районі Вестборн Гроув марно шукала крамниці хутрових виробів фірми Бредлі. Тітка Гелен часто ходила туди, щоб вибрати собі жакет із котикового хутра.» [87].

Під час перекладу автор вдався до способу транслітерації. Транслітерація використовується для перекладу реалій транспорту, релігії, ЗМІ, назви музеїв, вулиць, топонімів, реалій світу природи. Музей воскових фігур мадам Тюссо в даний є в одному з основних туристичних центрів в Лондоні, тому відомий жителям майже кожної країни світу. Вважаємо, що переклад Є.Левченка є досить вдалим.

“The Colonel sat down. “Boy,” he called in peremptory fashion. He gave an order for eggs and coffee. His eyes rested for a moment on Hercule Poirot, but they passed on indifferently. Poirot, reading the English mind correctly, knew that he had said to himself. “Only some damned foreigner.” True to their nationality, the two English people were not chatty. They exchanged a few brief remarks and presently the girl rose and went back to her compartment.” [82, с. 154].- «Полковник сів і покликав офіціанта як справжній офіцер, замовивши каву та яєчню. Погляд його ненадовго зупинився на Еркюлеві Пуаро, який прочитав у його очах фразу “Дивакуватий іноземець”. Як і всі англійці, вони не були балакучими. Обмінявшись декількома сухими фразами і подарувавши дівчині троянду вони пішли в її купе.» [87].

“Peremptory” – це хтось, хто робить щось безапеляційно, робить це таким чином, щоб показувати, що він очікує негайного підкорення. В мові оригіналу вираз

характеризує людину, котра робила замовлення не з зовсім гарної сторони, проте ж автору перекладу вдалося уникнути ображення героя, прозвавши його справжнім офіцером. А, як відомо, люди військової професії поводяться досить чемно та коректно. Під час перекладу використаний спосіб контекстуального перекладу. Зазвичай його протиставляють «словниковому перекладу», зазначаючи, таким чином, відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наданих у словнику. Я.І. Рецкер зазначає, що такий спосіб перекладу «міститься в заміні словникової відповідності при перекладі контекстуальною, логічно зв'язаною з нею (відповідністю)». При цьому характерна відсутність якихось-то відповідностей самого перекладаемого слова, і його зміст передається за допомогою трансформованого відповідним чином контексту.

“At another of the large tables Mary Debenham was sitting with two other women. One of them was tall and middle-aged, in a plaid blouse and tweed skirt. She had a mass of faded yellow hair unbecomingly arranged in a large bun, wore glasses, and had a long mild amiable face rather like a sheep. She was listening to the third woman, a stout, pleasant-faced, elderly person who was talking in a slow clear monotone which showed no signs of pausing for breath or coming to a stop.” [82, с.175].- «За іншим, доволі довгим столом сиділа Мері Дебенхем з двома іншими жінками. Одна з них, висока, середніх років, була у клітчастій блузці та твідовій спідниці. Її світле волосся було непристойно зібране у великий жмут, тим самим її миле обличчя дуже нагадувало вівцю. Вона слухала третю жіночку, пухкеньку, милу, немолоду особу, що розповідала повільно, монотонно, не роблячи ніяких пауз.»[87].

В цьому прикладі можемо спостерігати описовий переклад. Описовий переклад - це такий прийом перекладу, коли слово замінюється в мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст цього слова, при цьому опис не повинен бути надто докладним і складним.

Жителі Англії завжди дотримуються правил етикету, яке ґрунтується на рисах характеру, властивим тільки їх нації. Розглянемо приклади з роману, в яких видно

характерні етикетні формули ввічливості та синтаксичні конструкції, які використовуються у ввічливій бесіді:

"Can not you tell me what you're going to do ?" [82,с.74]. – «*Можеш ти мені сказати, що ти там збираєшся робити?*».[87] – риторичне питання. В українській мові використовується антонімічний переклад.

"No, I can't. But it' s terribly, terribly importan." [82, с.82] - «- *Ні, не можу. Але це жахливо, жахливо важливо!*».[87]

При перекладі речення автор звернувся до дослівного перекладу а саме - калькування.

Ввічливість і стриманість проявляються навіть в самі напружені моменти розповіді:

"There was silence for about a minute or a half. Then Miss Marple spoke. "How very interesting," she said conversationally. Bess Sedgwick turned on her. "You do not seem surprised, Miss Marple" [82, с.72]. «Хвилини дві тривало мовчання. Його порушила міс Марпл. – Надзвичайно цікаво! – промовила вона світським тоном. Бесс Седжвік звернулася до неї: – Ви анітрохи не здивовані, міс Марпл?» [87].

В перекладі даного речення перекладач звернувся до таких методів як модуляція, додавання, конкретизація, генералізація.

Також культурні стереотипи і звичаї ми зустрічаємо в роздумах міс Марпл, яка не чекала побачити скандальну Бесс Седжвік в респектабельному готелі:

"Whatever she had expected of Bertram's Hotel, it was not to find Bess Sedgwick there. An expensive night club, or a lorry drivers 'lunch counter- either of those would be quite in keeping with Bess Sedgwick's wide range of interests. But this highly respectable and old world hostelry seemed strangely alien" [82, с.80]. – «Багато чого могла очікувати міс Марпл від готелю « Бертрам», але вже, звичайно, не появи тут Бесс Седжвік. Шикарний нічний клуб, або забігайлівка для шоферів вантажівок – ось те велике коло інтересів, де спілкувалась міс Седжвік. І цей старовинний готель з його репутацією високої порядності їй на диво чужий». [87].

І знову ж таки приклад перенасичений використанням модуляції, додавання, конкретизації, генералізації, перестановки слів у реченні.

Інший прояв традиційності готелю – реакція полковника Люскомба, який дуже здивувався, що юна Ельвіра замовила собі випити:

"He asked Elvira if she would like a drink. He was about to propose a bitter lemon, ginger ale, or orangeade, but Elvira forestalled him."Thank you. I should like a gin and vermouth." Colonel Luscombe looked at her rather doubtfully. He supposed girls of - what was she? - sixteen? seventeen? - did not drink gin and vermouth. But he reassured himself that Elvira knew, so to speak, correct Greenwich social time. He ordered a gin and vermouth and a dry sherry" [82, с.118]. - «Він поцікавився у Ельвіри, чи не хоче вона чогось випити. Він збирався запропонувати лимонад, оранжад або джінджерейль, але Ельвіра випередила його: – Дякую вам. Джин з вермутом, будь ласка. Полковник глянув на неї не без здивування. Він вважав, що молоді_дівчини ... – Скільки їй? Шістнадцять? Сімнадцять? У такому віці не п'ють джина з вермутом. Але він заспокоїв себе тим, що Ельвіра, мабуть, знає, як поводяться теперішні юні діви. Він замовив джин, вермут і шеррі для себе».[87].

Конкретизація, перестановка слів у реченні, транслітерація, антонімічний переклад, додавання, членування пропозицій, додавання використовувалися під час перекладу цього речення. Автор вдало зміг передати атмосферу відпочинку типових британців, за допомогою транслітерації подав переклад традиційних напоїв.

Агата Крісті створює детективний жанр шляхом детального опису персонажів роману, роблячи їх максимально реалістичними. Так, описуючи Бесс Седжвік, вона використовує посилення на історичне оточення, культурні традиції і стереотипи Англії. Читач бачить, як Бесс відкидає всі стереотипи свого часу:

Невід'ємною частиною детективного роману є зображення злочинних діянь і роботи поліції. Крісті слідувала правилу детективного жанру, згідно з яким, детектив показував силу закону і порядку в ситуації безладу. У романі, крім міс Марпл, проходить лінія ще одного персонажа – детектива Деві. Автор описує

роботу поліції і кримінальну діяльність. В таких епізодах можна помітити багато книжкової лексики і професійних термінів:

"Within the confines of Scotland Yard a conference was in progress. It was by way of being an informal conference. Six or seven men were sitting easily around a table and each of those six men was a man of some importance in his own line. The subject that occupied the attention of these guardians of the law was a subject that had grown terrifically in importance during the last two or three years. It concerned a branch of crime whose success had been overwhelmingly disquieting. Robbery on a big scale was increasing. Bank holdups, snatches of payrolls, thefts of consignments of jewels sent through the mail, train robberies. Hardly a month passed but some daring and stupendous coup was attempted and brought off successfully " [82, с.157]. – «В приміщенні Скотленд-Ярду йшла конференція. Носила вона характер неофіційний. Шість чи сім чоловік невимушено сиділи навколо столу, але кожен з них був на своїх землях людиною значним. Зараз увагу цих стражів закону цікавило питання надзвичайної важливості, так як серйозність його за останнім часом зросла до загрозливих розмірів. Йшлося про ланцюг злочинів, безкарність яких, природно, викликала сильне занепокоєння. Пограбування банків, напади на інкасаторів, крадіжки дорогоцінних вантажів, що відправляються поштою, грабежі в поїздах. Чиясь нахабна рука завдавала ці удари чи не кожен місяць».[87].

У наведеному уривку твору ми бачимо, по-перше, прийом конкретизації в словосполученні – *"Within the confines of Scotland Yard ..."*. – переведено як «В приміщенні Скотленд-Ярду ...». По-друге, ми бачимо прийом граматичної заміни, коли слово *conference* перекладач замінив займенником *вона*. У наступному реченні є прийом перестановки слів *"...was a man of some importance in his own line"*. – «... був у своїй галузі людиною значним». У наступну пропозицію перекладач теж ввів трансформацію перестановки слів. У цьому ж реченні є прийом додавання «*питання надзвичайної важливості*», а також прийом генералізації: *"...the last two or three years"*. – «... за останній час...». Також використаний прийом модуляції в реченні *"It concerned a branch of crime whose success ..."* - «Йшлося про ланцюг злочинів, безкарність яких ...» і прийом граматичної заміни прикметника *"disquieting"* на

іменник «занепокоєння». Наступна пропозиція опущена. Далі прийом генералізації *"thefts of consignments of jewels"* – «крадіжки дорогоцінних вантажів». Остання пропозиція уривка перекладач опустила.

Також можна звернути увагу на те, що поліцейські належать до певного світу традицій Англії. Це можна побачити в епізодах, що містять опис традиційного спілкування:

"Sir Ronald Graves, Assistant Commissioner of Scotland Yard, was presiding at the head of the table. According to his usual custom he did more listening than talking. No formal reports were being presented on this occasion. All that belonged to the ordinary routine of CID work. This was a high-level consultation, a general pooling of ideas between men looking at affairs from slightly different points of view. Sir Ronald Graves's eyes went slowly round his little group, then he nodded his head to a man at the end of the table" [82, с.214]. – «Головував сер Рональд Грейвс, заступник начальника Скотленд-Ярду, який сидів на чолі столу. За своєю звичкою він більше слухав, ніж говорив сам. Офіційних доповідей на цей раз не робилося. Сьогодні тут проводилася консультація на вищому рівні, обмін думками осіб, які розглядають обговорюване питання з різних точок зору. Сер Рональд Грейвс повільно обвів очима членів цієї маленької групи і кивнув людині, що сиділа на іншому кінці столу». [87].

В даному уривку ми бачимо перестановку слів в першому реченні, також додавання дієприкметника «сидів». Наступну пропозицію переведено дослівно. У третьому реченні змінено пропозицію, використаний прийом модуляції – *"No formal reports were being presented on this occasion"*. – «Офіційних доповідей на цей раз не робилося». Перекладач вирішив опустити четверте речення. У наступному реченні можна бачити додавання «сьогодні», «проводилась». В останньому реченні уривка знову зустрічається модуляція – *"Sir Ronald Graves 's eyeswent slowly round... [82, с.226]"*. -« Сер Рональд Грейвс повільно обвів очима ...». А також додавання «членів цієї маленької групи».[87]

Протягом усього розслідування ми бачимо, який хаос твориться навколо, як злочинці майстерно заплутують поліцію. Але досвідченого детектива, якого кличуть "Father" не так-то просто заплутати. Він все розкладає по поличках, і в розмові зі

злочинцем починає з незначних деталей, таким чином, усиплюючи пильність, і поступово до кінця розмови виходить на докази провини, заганяє злочинця в кут:

"You were angry, were not you, when you found out Malinowski had come to Bertram's Hotel." "Why should I be angry?" [82, с.247]. – «Ви ж дуже розсердилися, чи не так, коли Малиновський з'явився в Готель « Бертрам »? – Чому я повинна була розсердитися?»[87].

Агата Крісті створює особливу психологічну напруженість розповіді, використовуючи синтаксичні стилістичні прийоми.

Старший інспектор Деві, розмовляючи з автогонщиком Малиновським, використовує прийом літоти, щоб створити улюблений англійцями прийом применшення: - *Is there any reason why I should not own such a car? No reason at all, sir. There 's just a little uncertainty as to the correct number "[82, с.270]. – «- А хіба є причини, за якими мені не можна мати такий автомобіль? – Ніяких причин, сер. Але ось невелике непорозуміння з номерними знаками».[87]*

В даному прикладі ми бачимо граматичну заміну числа, коли слово "reason" в однині, замінюється на множину «причини». Додавання союзу «але», модуляція в слові "uncertainty" - «непорозуміння» і експлікація в "number" - "номерні знаки».

Автор використовує епітет для більш точного опису персонажа:

"It really seemed too good to be true. She knew quite well, with her usual clear-eyed common sense, that what she wanted was simply to refurbish her memories of the past in their old original colours. Much of her life had, perforce, to be spent recalling past pleasures. If you could find someone to remember them with , that was indeed happiness " [82, с.317].

Даний роман відноситься до художнього стилю, для якого основними є естетична і емоційна види впливу, так як художній стиль передбачає вплив на почуття і уяву читача. Для перекладу використовуються різні методи, способи та прийоми.

Транскрибування:

Як зазначалося раніше, найчастіше транскрибуються назви вулиць, площ, географічні назви, імена та прізвища людей.

"At Ascot and Newbury" [82, с. 200].– «*В Аскоті і Ньюбері*»[87].

"Piccadilly, High Street, Kensington, Bond Street, Marshall and Snelgrove's"[82, с. 214]– «*Пікаділлі, Хай-стріт в Кенсінгтоні, Бонд-стріт, Маршалл і Снелгроув.*» [87]

"Lady Berry, and Mrs. Posselthwaite from Somerset, and Sybil Kerr "[82, с.254]– «*Леді Беррі і місіс Посселсвейт з Сомерсета. І Сибілла Керр.* » *" Miss Gorringe "*– «*Міс Горріндж*».[87]

Для перекладу культурно-маркованої лексики також досить часто використовується прийом калькування.

"A comfortable tray with a big pot bellied teapot, a silver hot water jug "[82,с.44]– «*Зручний піднос з великим пузатим чайником, і срібним глечиком з окропом*».[87]

"Gold braid and medal ribbons adorned a broad and manly chest "[82, с.58]– «*Золотий галун і орденські стрічки прикрашають широку, мужню груди*».[87].

За допомогою описового перекладу було переведено близько 10% прикладів реалій. Цей спосіб зберігає прагматичний аспект, але в деяких випадках недоліком такого способу є громоздкість та надмірне перевантаження тексту перекладу. Найпоширенішим способом перекладу виявилася це транскрипція (транскрибування) близько 30%. Такий спосіб перекладу дозволяє передати атмосферу оригінального твору, проте в силу того що, транскрипція передає тільки звукову форму слова іншомовного походження, то не завжди перекладач має змогу зберегти семантичний і прагматичний аспекти. Калькування зустрічалося в близько 25% безеквівалентної лексики. Такий спосіб дозволяє перекладачу повністю зберегти семантику тексту. Трохи рідше в роботі Є. Левченка зустрічалися такі способи перекладу як заміна, генералізація і конкретизація. Звідси можна зробити висновок, що дані способи перекладу виявилися менш ефективними.

3.2. Передача національно-культурної специфіки у творі Агати Крісті «Вбивство у Східному Експресі» та його українському перекладі

У 1931 році Агата Крісті вирушає в подорож по Іраку. Її подорожі Близьким Сходом значно надихнули її на написання нових сюжетів детективних романів. В них вона передавала свої емоції, зображувала пейзажі і місця, де їй вдалося побувати під час поїздок. Її відомий роман «Вбивство в Східному Експресі» був написаний під час подорожі до Стамбула, в готелі Пера Палас, в цьому ж місті і починається дія вищезгаданого роману.

Для аналізу використання культурно-маркованрої лексики було обрано цей роман, через те що детектив є жанром художньої літератури, що має свої особливі характеристики. Як відомо, завданням автора будь-якого детектива є зацікавлення читача, а запорукою успіху є складність несподівано вирішеного логічного завдання, а також оригінальність особистості того, хто її вирішує. Перекладачу в свою чергу необхідно передати зміст твору, почуття героїв та емоційне забарвлення, однак це не завжди вдається зробити.

They didn't have any Evian or Vichy, which seems queer tome [83, c.24]. - У них немає «Евіану» чи «Віші», що є дуже підозрілим. [85]

У цьому реченні йдеться про мінеральну воду компанії «Evian» і «Vichy». Під час перекладу цього речення використаний такий спосіб перекладу як транскрипція, але перекладач не уточнював, що саме позначають ці назви. Отже, читачеві, який не дуже знається на різних видах мінеральної води може бути не зрозумілим значення цих слів.

Oh! Yes – a fine city – but I know best New York, Cleveland, Detroit [83, c. 54]. - О, так, звісно! Але мені більше до вподоби Нью-Йорк, Клівленд, Детройт. [85].

В цьому реченні йде мова про відомі міста США.

Під час перекладу перекладач вдався до способу транскрипції, тим самим зберігаючи стиль автора і не перетворюючи інформацію. Проте навряд чи можна вважати такий спосіб перекладу вдалим.

But she was, he decided, just a little too efficient to be what he called «jolie femme» [83]. - Проте Пуаро зауважив, що вона з тих жінок, яких він називає "красива жінка". (А. Сметюх) [85].

В цьому реченні мова йде про молоду дівчину, за якою спостерігав Еркюль Пуаро під час вечері. Перекладач використав прийом підбору аналога, тим самим передав значення *jolie femme* як «красива жінка».

A very small land expensive black toque was hideously unbecoming to the yellow, toad-like face beneath it [83, c. 115]. - Дуже маленький і дорогий капелюшок дуже жахливо виглядав на її жовтому жабоподібному обличчі. [85].

В цьому прикладі зображується образ княгині Драгомирової під час обіду. У варіанті перекладу застосований прийом описового перекладу. В даному випадку описовий прийом перекладу є гідною кандидатурою, так як не збільшує критично речення, і зберігає сенс висловлювання. Можна сказати, що переклад є досить вдалим.

She was a foreigner of some kind. Maybe she had some Wop relations [83, c.141]. - Вона, здається, була іноземкою. Здається, мала зв'язки з якимось італійцем. (А. Сметюх) [85].

В даному реченні автор описує Соню Армстронг, чия сім'я була замішана у злочині. Якщо слідувати значенню словника лінгвістичних термінів, поняття *wop* є зневажливим виразом для жителів Італії. Перекладач прийняв рішення не передавати це висловлювання в своєму перекладі, порушуючи тим самим змістовний аспект.

We played piquet together [83, c.210]. - Ми грали в пікет. [85].

В цьому випадку перекладач використав метод транскрибування. Назва цієї гри є майже невідомою для українського народу, тому перекладачу варто було пояснити, що таке пікет, адже для читачів мови перекладу це невідома гра, в зв'язку з чим можуть виникнути труднощі сприйняття і розуміння тексту. При цьому перекладач сподівається на те, що читач або буде знати, що таке «пікет», чи просто самостійно прочитає значення цього слова в довіднику. Можемо зазначити, що

такий спосіб перекладу є не досить вдалим.

I have learned to be very acute – to read the face [83, с.54]. - Я навчився цьому – читати людину за обличчям. [85].

Відповідно до Оксфордського словника *to read the face - the art of judging human character from facial features [92]*. Використання кальки під час перекладу, виконаним перекладачем є не зовсім вдалим, тому що йому не вдалося позбутися буквалізму, який найчастіше відбувається при використанні калькування. Перекладач, використавши прийом калькування, зміг зберегти сенс, проте не зміг передати естетику пропозиції. Варіант перекладу можна вважати доречним але не дуже вдалим.

Під час перекладу твору «Вбивство в Східному експресі» А. Сметюх використовував такі способи перекладу безеквівалентної лексики:

1. Транскрипція
2. Транслітерація
3. Калькування
5. Описовий переклад
6. Заміна
7. Конкретизація
8. Генералізація

В ході аналізу стало зрозуміло, що наближений переклад, або як його називають, підбір аналога, зустрічається найчастіше, і за допомогою цього способу було переведено більшу частину проаналізованих прикладів безеквівалентної лексики. Такий спосіб перекладу дозволяє зберігати прагматичний аспект, завдяки чому читачеві легше сприймати прочитане.

За допомогою описового перекладу було переведено близько 20% прикладів реалій. Цей спосіб так само зберігає прагматичний аспект, але в деяких випадках недоліком такого способу є громоздкість та надмірне перевантаження тексту перекладу. Наступний спосіб перекладу – це транскрипція, також близько 20%. Такий спосіб перекладу дозволяє передати атмосферу оригінального твору, проте в силу того що, транскрипція передає тільки звукову форму слова іншомовного

походження, то не завжди перекладач має змогу зберегти семантичний і прагматичний аспекти. Калькування зустрічалося в близько 15% безеквівалентної лексики. Такий спосіб дозволяє перекладачу повністю зберегти семантику тексту. Найрідше в роботі А. Сметюха зустрічалися такі способи перекладу як транслітерація, заміна, генералізація і конкретизація. Звідси можна зробити висновок, що дані способи перекладу виявилися найменш ефективними.

Переклад детективного роману Агати Крісті «Вбивство в Східному Експресі», виконаний А. Сметюхом вважається досить якісним, так як головним критерієм перекладу для нього вважається прагматичний аспект.

Незважаючи на різноманіття способів, все ж таки найбільш вживаним та найефективнішим для передачі безеквівалентної лексики є наближений переклад, а саме підбір аналога, який дозволяє не тільки зберегти і передати особливості тексту на мові оригіналу, але й забезпечує при цьому повне розуміння лексики читачами тексту на мові перекладу.

Аналіз синтаксичних стилістичних прийомів показав, що з їх допомогою Агата Крісті дуже точно передала культуру Англії. Готель «Бертрам» можна назвати куточком типовою Англії, а те, що відбувається там злочин і реакцію на них персонажів роману – відображенням британського характеру. Автор показала, як англійці дотримуються традиційних поглядів і стереотипів, що склалися і як з подивом дивляться на людей, які порушують ці традиції. В англійській традиції особливу роль відіграє етикет. У ввічливій бесіді ми зустрічаємо риторичне питання, емпатическій повтор, вступні конструкції, відсутність категоричних суджень. Аналізуючи вироблені перекладацькі трансформації, можемо зробити висновок про те, що найбільш частотними є такі перекладацькі трансформації, як транскрибування, калькування, модуляції і прийом додавання. Відсутність формального збігу оригіналу і перекладу насправді дозволяє висловити зміст оригіналу відповідно до мовною нормою і узусом переводить мови. В іншому випадку, навіть при правильній передачі загального змісту оригіналу, переклад не рахується адекватним.

У процесі практичного дослідження було виявлено такий прийом перекладу, як пряме включення, котрий полягає у використанні оригінального написання англійського слова в українському тексті. Такий тип був виявлений саме під час аналізу роману А. Крісті «Вбивство у Східному експресі». Аналізуючи реалії за структурним планом можна зробити висновок, що близько половини використаних реалій є реаліями-полічленами, а ще приблизно третина – реаліями-одночленами. Таке багатство та різноманітність реалій-полічленів можна пояснити тим, що в романах в досить великій кількості присутні суспільно-політичні реалії, а саме: назви організацій, різних державних установ, освітніх і культурних закладів, топонімів, гідронімів та інших лексем, які є складовою географічної групи реалій.

Аналіз використаних засобів перекладу у детективних повістях А. Крісті «Вбивство у Східному експресі» та «У Готелі Бертрам» показав, що найбільш поширеними засобами перекладу є транскрипція та калькування. При роботі з безеквівалентною лексикою у творах детективного жанру дані засоби перекладу виявилися найбільш дієвими та ефективними для створення адекватного перекладу, адже однією з найбільших груп у таких творах є географічні реалії, які необхідно перекладати саме таким чином.

У той же час, найбільш частотним способом передачі безеквівалентної лексики в детективному романі Агати Крісті «Вбивство в Східному експресі» є наближений переклад (підбір аналога). Другий за частотністю - спосіб калькування. І хоча калькування займає друге місце за вживаністю, при перекладі твору перекладач не змогли повністю скористатися перевагами способу калькування і інколи використовував його дуже не вчасно. Це спотворювало зміст тексту і не давало змоги читачу повністю зрозуміти прочитане. Можливо автор перекладу просто не врахував наявний об'єм фонових знань у читача на мові перекладу.

ВИСНОВКИ

Після проведення аналізу наукових точок зору на проблему перекладу безеквівалентної лексики, а саме реалій, можемо дійти висновку, що усі науковці мають різні погляди щодо поняття перекладу. Одні розуміють його як процес, інші вбачають в ньому результат. Проте доцільно дотримуватися думки лінгвіста Л.К. Латишева, який наголошує на тому, що переклад - це вид мовного посередництва, метою якого є наближення двомовної мовної комунікації до одномовної [44, с.111].

При проведенні аналізу теоретичних аспектів проблеми було виявлено, що вчені-лінгвісти поділяють думку, що безеквівалентна лексика позначає лексичні одиниці вихідної мови, котрі не мають в словниковому складі еквівалентів мови перекладу. Як висновок необхідно відзначити, що тексти художнього стилю мають високу смислову навантаженість і власні відмінні особливості. Приклад аналізу творів Агати Крісті «У Готелі Бертрам» та «Вбивство у Східному Експресі» показав, що дані твори насичені різноманітними стилістичними засобами і прийомами. В ході аналізу ми виявили можливі функції їх використання і описали їх в роботі.

1. В роботі детально розглянуті основні види лексико-семантичних засобів відтворення національно-культурної специфіки. Визначено, що до культурно-маркованої лексики входять одиниці зі сфери побуту, наприклад назви їжі, одягу, меблів, житла і т.д. Така лексика, найчастіше, перекладається за допомогою калькування. До культурно-маркованої лексики також відносяться деякі стійкі словосполучення (слогани), фразеологізми, ідіоми, і щоб їх перевести, перекладачі застосовують такий вид трансформації, як модуляція. Для нас, найбільшу цінність становить писемна творчість, у даному випадку художня література. Саме в ній зберігається соціокультурна спадщина народу, яка знаходить своє відображення через певні мовні одиниці та культурно-марковану лексику. З дослідження стає зрозуміло, що перекладач, працюючи з безеквівалентною лексикою, має використовувати не тільки перекладацькі стратегії, які вже є перевіреними і використовуються іншими перекладачами, але має також покладатися на власну інтуїцію та досвід. Не достатньо лише добре знати мову. Перекладач має бути, хоча б на початковому рівні, знайомий із культурами тих мов, з якими він працює під час

перекладу, тому що безеквівалентна лексика часто пов'язана саме з побутом. Безеквівалентна локсика представляє собою слова, словосполучення і вирази, які використовуються в повсякденному житті. Такі безеквівалентні лексичні одиниці називаються реаліями. Також для здійснення якісного, адекватного перекладу, перекладач має дуже добре знати тему, з якою він працює, враховувати стиль тексту та його призначення.

2. У ході дослідження здійснено перекладацький аналіз трансформацій, що застосовуються при перекладі культурно-маркованої лексики у художніх творах детективного жанру. Перекладацькі трансформації розглянуті на прикладах культурно-маркованої лексики і окремих фрагментах тексту, при цьому, дано пояснення використання тієї чи іншої трансформації в певному, конкретному випадку. Транскрибування є досить частотним, так як до культурно забарвлених лексичних одиниць відносяться слова, що позначають географічні реалії (назви міст, вулиць і т.д). Суть транскрипції полягає в формальному фонемному відтворенні вихідної англійської лексичної одиниці за допомогою фонем української мови. Транскрипція використовується тоді, коли перекладач хоче відобразити національний колорит. Ще однією частотною трансформацією є додавання. Перекладачі використовують її для того, щоб точніше передати зміст вихідної пропозиції. Стислі речення в англійській мові вимагають розгорнутого перекладу в українській мові. При використанні тих чи інших перекладацьких трансформацій, професійному перекладачеві необхідно пам'ятати про те, що існує адекватний ступінь та міра перекладацьких трансформацій. Якщо є можливість не користуватися трансформаціями – то правильним буде їх не використовувати, щоб не виникло такого явища, як перекладацька вільність, коли перекладач використовує трансформації занадто часто і навіть там, де без них можна обійтися. На сучасному розвитку перекладацької науки існує чимало перекладацьких трансформацій, більш детально нами було розглянуто класифікації Т. А. Казакової, В. Н. Комісарова та Л. К. Латишева, тож доцільно вважати їх найбільш повними та ґрунтовними. Усі вони переґукуються між собою, та більшість науковців наголошують на функціонуванні у тексті здебільшого лексико-граматичних трансформацій, тобто комплексних.

3. У роботі також було проаналізовано методи дослідження національно-культурних елементів англійської детективної прози. Аналіз філософської, загальнонаукової та спеціально-наукової літератури дав зрозуміти, що у сучасній лінгвістиці виділяють такі методи досліджень: описовий, порівняльно-історичний, дистрибутивний, трансформаційний, структурний. Всі вони формуються на стику основних методів, і це зумовлено специфікою певного дослідження. Деякі методи використовуються досить часто, інші знаходяться ще в процесі розвитку, або навпаки, залишаються історією. Методи лінгвістичних досліджень створюють чудові умови для якісного дослідження різних аспектів мови, формулювання чітких висновків, що є основною метою будь-якого дослідження. Актуальним є використання в лінгвістичних дослідженнях методів суміжних наук: психології, математики, логіки, фізики, статистики тощо, що дає можливість автоматизувати та вдосконалити хід дослідження, а також верифікувати отримані результати та об'єктивізувати зроблені дослідником висновки. Методи дослідження класифікують за двома категоріями – традиційні та сучасні. До традиційних методів належать: зіставний, описовий та порівняльно-історичний. До сучасних відносяться: психолінгвістичний, метод компонентного аналізу, контекстологічний, дистрибутивно-статистичний, а також психологічні, фізіологічні та математичні методи дослідження. Метод є шляхом досягнення певних результатів у пізнанні і практиці, тобто способом організації теоретичного і практичного освоєння дійсності.

4. Для дослідження прагматистичного та синергетичного аспектів англійської детективної розповіді застосовано комплексну методику, яка поєднує в собі аналіз цілей і функцій розповіді та їх прагматичну реалізацію в текстах композиційними та мовностилістичними засобами, а також аналіз детективної розповіді в аспекті самоорганізації цього жанру. Проаналізовано методику дослідження національно-культурних елементів англійської детективної прози. Вивчення ключових концептів детективного дискурсу у роботі проводилося в межах когнітивно-дискурсивної парадигми, положення якої ґрунтуються на поєднанні когнітивно та комунікативно (дискурсивно) орієнтованого аналізу. Методологічним

принципом вивчення ключових концептів англomовного детективного дискурсу є когнітивно-дискурсивний підхід, який передбачає обов'язковий розгляд «кожного мовного явища, кожної мовної форми, по її участі у виконанні мовою двох найважливіших функцій – когнітивної та комунікативної».

5. Для проведення аналізу відтворення культурно-маркованої лексики було обрано твір відомої письменниці Агати Крісті «У Готелі Бертрам». Готель можна назвати куточком типової Англії, а те, що відбувається там злочин і реакцію на них персонажів роману – відображенням британського характеру. Автор змогла показати, як англійці дотримуються традиційних поглядів і стереотипів, що склалися і як з подивом дивляться на людей, які порушують ці традиції. В англійській традиції особливу роль відіграє етикет. У ввічливій бесіді ми зустрічаємо риторичні питання, емфатичні повтори, вступні конструкції, відсутність категоричних суджень. Аналізуючи вироблені перекладацькі трансформації, можемо зробити висновок про те, що найбільш частотними є такі перекладацькі трансформації, як транскрибування, калькування, модуляції і прийом додавання. Відсутність формального збігу оригіналу і перекладу насправді дозволяє висловити зміст оригіналу відповідно до мовною нормою і узусом переводить мови. В іншому випадку, навіть при правильній передачі загального змісту оригіналу, переклад не рахується адекватним. Також досліджено роль лексико-семантичних засобів, що виражають соціокультурну приналежність героя художніх творів.

6. Іншим прикладом для аналізу став твір Агати Крісті «Вбивство у Східному Експресі». Аналіз використаних засобів перекладу у цій детективній повісті британської письменниці показав, що найбільш поширеними засобами перекладу є транскрипція та калькування. При роботі з безеквівалентною лексикою у творах детективного жанру дані засоби перекладу виявилися найбільш дієвими та ефективними для створення адекватного перекладу, адже однією з найбільших груп у таких творах є географічні реалії, які необхідно перекладати саме таким чином. У той же час, найбільш частотним способом передачі безеквівалентної лексики в детективному романі є наближений переклад (підбір аналога). Другий за частотністю - спосіб калькування. І хоча калькування займає друге місце за

вживаністю, при перекладі твору перекладач не зміг повністю скористатися перевагами способу калькування і інколи використовував його дуже не вчасно. Це спотворювало зміст тексту і не давало змоги читачу повністю зрозуміти прочитане. Можливо автор перекладу просто не врахував наявний об'єм фонових знань у читача на мові перекладу.

Таким чином, аналізуючи відтворення національно-культурних елементів в творах детективного жанру, можемо дійти висновку, що робота сучасного перекладача художньої літератури мусить бути глибоко творчою, такою, що передає не лише основний зміст твору, але й образи, реалії та характерний колорит епохи, яку відображено, адже кожен оригінал за своїм образом (та кожна адресна група за своїм типом і складом) потребує свого, завжди індивідуального підходу. Залучення національно-культурного компонента до змісту концепції адекватного перекладу вимагає перегляду самого статусу перекладача: він повинен мати глибокі знання не лише своєї національної культури, але також у великому обсязі розуміти іншомовну історію й культуру, оскільки засвоєння іноземної мови та його подальше застосування програмується як міжкультурна комунікація, як діалог культур. Тому питання відтворення фонових елементів національно-культурного змісту твору під час перекладу цільовою мовою є перспективним і потребує подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НАУКОВІ ПРАЦІ

1. Азарова Н. М. Конвергенция философского и поэтического тестов XX-XXI вв. : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19. Москва, 2010. 850 с.
2. Анджапаридзе Г. А. Как сделать детектив. Москва: Радуга, 1990. 320 с.
3. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике: учеб. пособие. Москва: Высш. шк., 1991. 140 с.
4. Арутюнова Н. Д. Введение // Логический анализ языка. Ментальные действия / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1993. – С. 3 – 7.
5. Бархударов, Л.С. Язык и перевод: вопросы общей и частной теории перевода. Москва. Международные отношения, 1975. –240с..
6. Безугла Л.Р. Діалог, діалогічний текст та діалогічний дискурс / Л.Р. Безугла // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія : Романогерманська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2009. – № 867. – С. 7-14.
7. Бехта Т.О. Лінгвокогнітивне моделювання англомовного детективного дискурсу : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Бехта Тамара Олександрівна. – Львів, 2009. – 235 с.
8. Богданов В. В. Соотнесенность семантического и прагматического компонентов в высказывании: матеріали IV міжнар. конф. «Франція та Україна» : Дніпропетровськ : Полиграфист, 1997. Т. 1, Ч. 1. С. 11–12.
9. Ботвина Н. Культура и гуманизм. – М.: Наука, 1991. – 192 с
10. Брин Джон Л. Предисловие. Английский детектив / Джон Л. Брин. – Харьков, Белгород : Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2012. – 250 с.
11. Бурвикова Н. Д. Лингвокультурологические единицы в обучении русскому языку / Н. Д. Бурвикова, В. Г. Костомаров // Лингвистическое и культурное разнообразие – фактор европейского развития. Русский язык в контексте Европейского года языков : сб. науч. трудов. – Бухарест, 2001. – С. 15 – 21.
12. Васильев Л. М. Современная лингвистическая семантика / Л. М.

Васильев. М. : Высшая школа, 1990. – 176 с.

13. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. – 4-е изд. перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1990. – 246 с.

14. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. М.: Международные отношения, 1980. – 343 с.

15. Воркачев С. Г. Лингвокультурная концептология: становление и перспективы / С. Г. Воркачев // Известия РАН. Сер. : Литературы и языка. – М., 2007. – Т. 66, № 2 – С. 13 – 22.

16. Воробйова О. П. Когнітивна поетика в Потебнянській ретроспективі /О. П. Воробйова // Мовознавство. – 2005. – № 6. – С. 18 – 25.

17. Гармаш О. Л. Лінгвосинергетичний аспект розвитку словникового фонду англійської мови : монографія / О. Л. Гармаш. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – 324 с.

18. Герасименко Э. Н. Детективный текст как объект филологических исследований. Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство, 2013. Вип. 3. С. 40–51.

19. Голубовська І. О. Українська ментальність sub specie національно-специфічних концептів / І. О. Голубовська // Українське мовознавство : [міжвідом. наук. зб. / відп. ред. А. К. Мойсієнко]. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. – Вип. 39/1. – С. 93–102.

20. Головин Б. Н. Лингвистические основы учения о терминах : учеб. пособие / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М. : Высшая школа, 1987. – 104 с.

21. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влиянии на духовное развитие человечества // Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. - М.: Прогресс, 1984.

22. Даниленко В. П. Семантическая структура специального слова и ее лексико- графическое описание / В. П. Даниленко. – Свердловск : А.С.К., 1991. – 155 с.

23. Данилюк Н. О. Мова української народної пісні (лексикосемантичний і функціональний аспекти) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01 / Н.О.Данилюк. – К. : Ін-т укр. мови НАН України, 2010. – 36 с.

24. Демченко К.І. Збереження національно-культурної специфіки творів Агати Крісті в українських перекладах: матеріали міжнар. наук.-практичн. конф. (Одеса, 23–24 квітня 2021 р). Одеса, 2021. С. 144 .

25. Демченко К.І., Сітко А.В. Відтворення національно-культурних елементів у творах Агати Крісті: праці міжнар. наук.-практичн. конф. (Вінниця, Відень, 24 вересня 2021 р.). Вінниця, Відень, 2021. С. 236-239.

26. Дудина И. А. Дискурсивное пространство детективного текста (на материале англоязычной художественной литературы IX-XX вв.) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 2008. 259 с.

27. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: нариси : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 262 с.

28. Егорова О.А. Традиционные формулы как явление народной культуры : на материале русской и английской фольклорной сказки: Дис. ... канд. культурол. наук по специальности 24.00.01. «Теория и история культуры» / О.А. Егорова. – Москва, 2002. – 259 с.

29. Єнікєєва С. М. Синергетична лінгвістика як напрямок дослідження мовних явищ і процесів. Нова філологія. Запоріжжя: ЗДУ, 2014. № 62. С. 45–50.

30. Єнікєєва С. М. Система словотвору сучасної англійської мови: синергетичний аспект (на матеріалі новоутворень кінця ХХ – початку ХХІ століть) : автореф. дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2011. 32 с.

31. Зацний Ю. А. Тенденції та процеси розвитку лексико-семантичної макросистеми сучасної англійської мови. Актуальні питання іноземної філології. 2016. № 4. С. 68–74.

32. Зорівчак Р.П. Реалія та переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози). Львів: Вид-во при Львівському університеті, 1980. – 216 с.

33. Іваненко Н. В. Лексико-семантичне поле «добро» в українській та англійській мовах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17 / Надія Вікторівна

Іваненко. – К., 2007. – 210 с.

34. Калюжна А.Б. Лінгвокогнітивні підстави взаємодії ключових концептів детективного дискурсу / А.Б. Калюжна // Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Харків, 2017. – Вип. 85. – С. 88-95.

35. Калюжная А.Б. Детективный дискурс как вид институционального дискурса / А.Б. Калюжная // Сучасні філологічні студії: теоретична та прикладна лінгвістика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25 березня 2015 р.). – Київ – Буча : Український гуманітарний інститут, 2015. – С. 92-95.

36. Калюжная А.Б. Дискурсообразующие концепты классического детектива / А.Б. Калюжная // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація : XIV наукова конференція з міжнародною участю (27 березня 2015 р.) : тези доп. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – С. 72-74.

37. Кононенко В. І. Мова у контексті культури : [монографія] / В. І. Кононенко. – Київ ; Івано-Франківськ : Плай 2008. – 390 с

38. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода. М.: УРСС, 1980. — 170 с.

39. Крупнов В.Н. В творческой лаборатории переводчика. – М.: Международные отношения, 2004. – 192 с.

40. Кривченко Е. П. К понятию семантического поля и методам его изучения / Е. П. Кривченко // Научные доклады высшей школы. Филологические науки. –1973. –№ 1. – С. 99 – 103.

41. Кубрякова Е. С. Об установках когнитивной науки и актуальных проблемах когнитивной лингвистики / Е. С. Кубрякова // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1. – С. 6 – 17.

42. Кукса Г. М. Історія розвитку та типологія жанру детективу у контексті світової літератури. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2004. С. 150–154.

43. Кукса Г. М. Історія розвитку та типологія жанру детективу у контексті світової літератури. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2004. С. 150–154.

44. Латышев Л.К. Курс перевода (эквивалентность перевода и способы ее достижения). Москва. Международные отношения, 2011. 129 с.
45. Мамонтов А.С. Антология культурологической мысли. – М.: РОУ, 1996. – 352 с.
46. Мартинюк А.П. Перспективи дискурсивного напряму дослідження концептів / А.П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2009. – Вип. 56, № 837. – С. 14-18.
47. Масло О. В. Національно-культурний компонент у лексиці українських народних казок : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. В. Масло. – Харків : Харківський нац. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2008. – 22 с.
48. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208 с.
49. Михальская Н.П. Английский роман XX века. / Н.П. Михальская, Г.В.Аникин. – М.: Высшая школа, 1982. – 192 с.
50. Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : монографія. Запоріжжя: Кругозір, 2016. 200 с.
51. Приходько А. М. Синергетична організація концептосистем : статика і динаміка. Англїстика та американїстика. 2014. Вип. 11. С. 31–38.
52. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: Изд-во: Р. Валент, 2004. – 237 с.
53. Родюк Н. Ю. Семантична структура лексики з етнолінгвокультурним змістом / Н. Ю. Родюк // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – Острого : НаУОА, 2010. – Вип. 14. – С. 134–140.
54. Сергієнко В. Л. Лінгвокультурні концентри Pride і Nobility у британській мовній картині світу / В. Л. Сергієнко. // Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. – 2016. – 20 с.
55. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава:Довкілля-К, 2008. 712 с.

56. Семенюк О. В. Фольклорні лексичні інновації як одне з джерел формування авторської мовно-поетичної картини світу (на матеріалі лексичних новотворів П. Тичини) / О. В. Семенюк // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2015. – С. 630–635.

57. Сітко А.В. Використання результатів контрастивних досліджень у перекладознавстві. *Наукові записки*. Серія : Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 116. С. 199–203.

58. Спиридонов Д. В. Рецептивные стратегии детективного повествования: типологический аспект. *Филология. Искусствоведение*. Вып. 67. Вестник Челябинского государственного университета, 2012. С. 118–124.

59. Таценко Н. В. Емпатія в сучасному англomовному дискурсі: когнітивно-синергетичний вимір: дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2018. 460 с.

60. Терехова М. Б. Пути развития современных текстов детективного жанра. *Литература. Литературоведение. Устное народное творчество*. Вестник Московского государственного лингвистического университета, 2009. Вып. № 559. С. 159–168.

61. Тюпа В.И. Жанр и дискурс [Электронный ресурс] / В.И. Тюпа // Критика и семиотика. – Новосибирск – М., 2011. – Вып. 15. – С. 31-42. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/literature1/tyupa-11.htm>

62. Тупиця О.М. Етномовна картина світу поетичного тексту / О. Тупиця, Л. Зімакова // Філологічні науки : [зб. наук. праць Полтав. нац. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка]. – Полтава : Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2012. – Вип. 10. – С. 83–90.

63. Уфимцева А.А. Роль лексики в познании человеком действительности и в формировании языковой картины мира / А.А. Уфимцева // Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира. – М., 1988. – С. 108–140.

64. Федоров А.В. Введение в теорию перевода. М.: Изд-во Филология – три, 2002. – 416 с.

65. Филістова Н. Ю. Структура и семантика детективного нарратива (на матеріалі текстів англійських і російських розповідей) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.20. Тюмень, 2007. 203 с.
66. Фрасинюк Н. Мовна картина світу: статичне чи динамічне? / Наталія Фрасинюк // Українське мовознавство : [міжвідом. наук. збірник / відп. ред. А. К. Мойсієнко]. – К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. – Вип. 39/1. – С. 533–538.
67. Фролова І. Є. Регулятивний потенціал стратегії конфронтації в англійській мовній дискурсі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.04. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2015. 36 с.
68. Цапенко Л. В. Детективна розповідь: до проблеми визначення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна» : збірник наукових праць / укладачі : І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. Вип. 58. С. 128–130.
69. Цапенко Л. В. Типологічна диференціація різновидів англійської детективної розповіді. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): збірник наукових праць. Том 2. № 5. Дрогобич, 2016. С. 153–156.
70. Цапенко Л. В. Мовностилістичні засоби виразності у текстах англійської детективної розповіді. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія» : збірник наукових праць / укладачі : С. В. Ківалов, А. Ф. Крижанівський, М. П. Коваленко та ін. Одеса, 2016. Вип. 21. Т. 2. С. 131–133.
71. Цапенко Л. В. Синтаксичні засоби виразності в англійській детективній розповіді : зб. наук. праць. Нова філологія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 70. С. 216–219.
72. Цапенко Л. В. Типи висунення як стилістичні прийоми експресивності в англійській детективній розповіді. The journal “Scientific Heritage”. Budapest, 2017. № 17(17). P. 36–39.

73. Цапенко Л. В. Детективна розповідь як піджанр розповіді : головні ознаки. Каразінські читання : Людина. Мова. Комунікація : тези доповідей XIV наукової конференції з міжнародною участю, м. Харків, 27 березня 2015р., Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 240–241.

74. Цапенко Л. В. Типологія англійської детективної розповіді. «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку» : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 27.05.16–28.05.16, Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. С. 91–94.

75. Цапенко Л. В. Опозитивний діалог як архітектоніко-мовленнєва форма англомовної детективної розповіді. «Іноземна мова у полікультурному просторі: досвід та перспективи» : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кам'янець-Подільський, 10.04.19. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 112–115.

76. Цапенко Л. В. Лексичні засоби виразності в англомовній детективній розповіді. «Сучасна іноземна філологія: дослідницький потенціал» : матеріали VII Міжнародного наукового Форуму, м. Харків, 26.11.16, Харків, 2016. Ч. II. С. 88–90.

77. Честертон Г. К. В защиту детективной литературы. Как сделать детектив / пер. с англ., франц., нем., исп. ; сост. А. Строев ; ред. Н. Португимова. Москва : Радуга, 1990. С. 16–23.

78. Шевченко І.С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу / І.С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія ; [під заг. ред. І.С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005. – С. 9-20.

79. Швейцер А.Д. Теоретические проблемы социальной лингвистики. - М., 1981.

80. Baker Mona. In Other Words. A Coursebook on translation. London: Routledge, 1992.

81. Knittlova D. On the Degree of Translators' Creativity. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Philosophica Philosophica. 2000.73. P.9-12.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

82. Christie A. At Betram`s Hotel.- Collins, 1965. 415 p.
83. Christie A. Murder on the orient express. / Agatha Christie.–Penguin Readers, 2009. –312 p.
84. Christie A. The Seven Dials Mystery/ Christie A.- U.S.:Bantam Books (New York). 1964.-184 pp.
85. Крісті А. Вбивство у Східному Експресі. [Електронний ресурс]. – Електронна книга "КОМПАС". – 2015 Пер. А. Сметюх. URL: https://ratelib.com/books/22339-vbivstvo-u-shdnomu_ekspres.
86. Крісті А. Таємниця семи циферблатів.[Електронний ресурс]. - Центрополіграф – 2002. Режим доступу до ресурсу http://loveread.ec/view_global.php?id=2632.
87. Крісті А. У Готелі «Бертрам». [Електронний ресурс]. – Ексмо. – 2009. Режим доступу до ресурсу <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3428>.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

88. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. 2-е изд. Москва: Советская энциклопедия, 1969. 608 с.
89. Большая советская энциклопедия. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/137610/%D0%A1%D1%8E%D0%B6%D0%B5%D1%82> (дата звернення: 04.01.2015)
90. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 757 с.
91. Руднев В. П. Словарь культуры XX века. Москва : Аграф, 1997. 384.
92. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/art/detective-story-narrative-genre> (дата звернення: 11.01.2015).

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

93. Бэкон Ф. Сочинения в 2 т. Т. 1 : Великое Восстановление Наук [Электронный ресурс] / Фрэнсис Бэкон. – М. : Мысль, 1977. – С. 309-311. – Режим

доступа : <http://vikent.ru/enc/694/>. – Загл. с экрана.

94. Галицька М. М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців [електронний ресурс]. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268480988.pdf> (дата звернення 01.09.2020).

95. Гдовська Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте: Дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01. – К., 1993. – 210 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Philologia/51582.doc.htm

96. Горшков Л. И. Композиция художественного текста как объект лингвистического исследования, 2007. URL: <http://scicenter.online/ruskiyazyik-scicenter/kompozitsiya-hudojestvennogo-teksta-kak-obekt-72588.html> (дата звернення: 24.03.2015)

97. Сариева А. Б. Композиционно-речевые формы представления текста. URL: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2016/Philologia/4_207623.doc.htm (дата звернення: 02.07.2017).

98. Приймак Н. В. Мистецтво художнього слова як джерело формування та розвитку особистості [електронний ресурс]. URL: https://nvkogpth_2013_1_27.pdf (дата звернення 01.09.2020).

99. Хартикова А. В. Семантическое пространство детективного текста : план содержания и план выражения. Филология и искусствоведение. Вестник АГУ, 2013. Вып. 2(121). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/semanticheskoe-prostranstvo-detektivnogo-tekstaplan-soderzhaniya-i-plan-vyrazheniya#ixzz42ropmnf4> (дата звернення: 17.07.2016).

100. Хасанов Л. Х. Детективный жанр в теоретическом аспекте. Национальный университет Узбекистана им. Мирзо Улугбека. г. Ташкент, Узбекистан, 2013. URL: http://sociosphera.com/publication/conference/2013/200/detektivnyj_zhanr_v_teoreticheskom_aspekte/ (дата звернення: 19.08.2016 Честертон Г. К. В защиту детективной литературы. Как сделать детектив / пер. с англ., франц., нем., исп. ; сост. А. Строев ; ред. Н. Португимова. Москва : Радуга, 1990. С. 16–23.

101. Чулкина Д. В. Грамматика и поэтика детективного нарратива (на

материале английских и русских коротких рассказов). URL: http://lomonosovmsu.ru/archive/Lomonosov_2007/10/Chulkina.pdf (дата звернения: 17.02.2015).

102. Щибря О. Ю. Композиционно-речевые формы как составляющие художественного текста: содержание и структура : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Краснодар, 2006. URL: <http://cheloveknauka.com/kompozitsionnorechevye-formy-kak-sostavlyayuschie-hudozhestvennogo-teksta-soderzhanie-istruktura> (дата звернения: 16.01.2018).

103. Щербина Э. Ф. Структурно-семантические и функциональные особенности вводящего абзаца в детективном рассказе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Пятигорск, 1982. URL: <http://cheloveknauka.com/strukturnosemanticheskie-i-funktsionalnye-osobennosti-vvodyashego-abzatsa-vdetektivnom-rasskaze#ixzz43BJ9v3ib> (дата звернения: 19.07.2015).

ДОДАТКИ

Поширені випадки безеквівалентної лексики на рівні слів

Статистичні дані частоти і специфіки вживання перекладацьких трансформацій при перекладі роману «У Готелі Бертрам»

№ п / п	Види перекладацьких трансформацій	Кількість	Відсоткове співвідношення
1	транскрибування	15	2,2%
2	калькування	23	5,5%
3	конкретизація	41	15,5%
4	генералізація	30	9,6%
5	лексичні додавання	28	7%
6	опущення	34	8,5%
7	модуляція	38	10%
8	граматичні заміни	87	32,5%
9	описовий переклад	36	8,8%
10	загальна кількість	332	100%

Діаграма відтворення основних перекладацьких трансформацій в перекладі твору А.Крісті «У готелі Бертрам»

Таблиця методів перекладу реалій за Д.Кнітловою

Еквівалентність - повністю відповідні аналоги.

Калькування - дослівний переклад.

Заміна - мовну одиницю, замінена іншою, граматично відмінною одиницею.

Транспозиція - граматична зміна, викликана відмінностями між двомасистемами мови.

Адаптація - заміна іншою більш адекватної ситуацією (прислів'я, приказки, ідіоми і т. д.).

Експліцитність - додавання пояснення

Модуляція - зміна аспекту (точки зору).

[

[

Статистичні дані частоти і специфіки вживання перекладацьких трансформацій при перекладі роману «Вбивство у Східному Експресі»

№ п / п	Види перекладацьких трансформацій	Кількість	Відсоткове співвідношення
1	описовий переклад	24	20%
2	калькування	23	20%
3	транскрибування	12	10%
4	генералізація	11	9 %
5	лексичні додавання	8	7%
6	модуляція	5	6%
8	граматичні заміни	10	11%
9	транслітерація	20	17%
10	загальна кількість	113	100%

Діаграма відтворення основних перекладацьких трансформацій в перекладі твору А.Крісті «Вбивство у Східному Експресі»

Відсоткове співвідношення використання трансформацій при перекладі роману А.Крісті "Вбивство у Східному Експресі"

